

06

2008
ročník 60
40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 183** _____ **Web 2.0 – hrozba nebo příležitost pro knihovny?**
 > Eva Marvanová
- 187** _____ **Role veřejných knihoven v tvorbě prorodinného klimatu – 2.** > Bohumíra Jozífková
- 190** _____ **Vzdálený přístup k licencovaným dokumentům Národní knihovny ČR** > Jindřiška Pospíšilová
- 191** _____ **Registrační poplatky v knihovnách a jejich možná kalkulace** > Hanuš Hemola
- 193** _____ **Knihovny pro všechny? – 2.**
 > Zlata Houšková, Vladana Pillerová
- 197** _____ **JAK NA TO: Zákoník je také kniha Zpracování osobních údajů čtenářů**
 > Kateřina Slušná
- 199** _____ **Připravované změny v Souborném katalogu SKAT**
 > Petra Šilhová
- 200** _____ **Vybrané překlady ze španělské a hispanoamerické literatury 2005–2007 – 2.** > Helena Zbudilová
- 206** _____ **Je profese knihovníka úplně zastaralá? – 6. 33 důvodů proč jsou knihovny a knihovníci stále mimořádně důležití** > William Sherman
- 207** _____ **Zvukové knihy v roce 2008** > Jitka Němcová
- 209** _____ **ZE ZAHRANIČÍ Švédský institut dětských knih** > Petra Myšková
- 210** _____ **RECENZE**
- 212** _____ **Z KNIHOVEN**
- 214** _____ **SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE**
- 215** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
- 216** _____ **ZE SVĚTA**
- _____ **ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 18.**
 > Jaroslav Císař

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace Středočeského kraje,
 ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
 tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
 Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
 PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
 Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
 Paed. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
 PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma
 ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.

Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 092 813

e-mail: ctenar@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu

PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha

čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeč Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,

P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,

tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,

cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
 Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
 materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 5. 6. 2008

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Web 2.0 – threat or opportunity for libraries?
Eva Marvanová |183
- > The role played by public libraries in creating a family-friendly atmosphere – 2 *Bohumíra Jozífková* |187
- > Remote access to Czech National Library licensed documents
Jindřiška Pospíšilová |190
- > Registration charges at libraries and ways to calculate them
Hanuš Hemola |191
- > Libraries for everybody? Czech National Library research into library services for the disabled – 2
Zlata Houšková, Vladana Pillerová |193
- > HOW TO GO ABOUT IT: Statutes are books too – Processing readers' personal data *Kateřina Slušná* |197
- > SKAT Union Catalogue – forthcoming changes
Petra Šilhová |199
- > Selected translations from Spanish and Spanish American literature 2005–2007 – 2 *Helena Zbudilová* |200
- > Is it old-fashioned to be a librarian? Thirty-three reasons why libraries and librarians are still extremely important – 6 *William Sherman* |206
- > Audio books in 2008 *Jitka Němcová* |207
- > FROM ABROAD: Swedish Children's Books Institute
Petra Myšková |209
- > From the libraries |212
- > Regular features

AUS DEM INHALT

- > Web 2.0 – Drohung oder Gelegenheit für die Bibliotheken
Eva Marvanová |183
- > Die Rolle der öffentlichen Bibliotheken in der Gestaltung des Familienklimas – 2 *Bohumíra Jozífková* |187
- > Fernliegender Zutritt zu den die Lizenz erteilten Dokumenten der Nationalbibliothek der TschR *Jindřiška Pospíšilová* |190
- > Registrationsgebühren in den Bibliotheken und ihre mögliche Kalkulation *Hanuš Hemola* |191
- > Bibliotheken für alle? – Untersuchung der Nationalbibliothek der TschR, die den Diensten der Bibliotheken für die Körperbehinderten gewidmet wurde – 2
Zlata Houšková, Vladana Pillerová |193
- > WIE DARAUF: Gesetzbuch ist auch ein Buch – Bearbeitung der Leserpersonaldaten *Kateřina Slušná* |197
- > Vorbereitete Abänderungen im Gesamtkatalog der SKAT
Petra Šilhová |199
- > Ausgewählte Übersetzungen aus der spanischen und hispanoamerikanischen Literatur 2005–2007 – 2
Helena Zbudilová |200
- > Ist die Profession des Bibliothekars ganz veraltet? 33 Gründe warum die Bibliotheken und Bibliothekare immer außerordentlich wichtig sind – 6 *William Sherman* |206
- > Tonbücher im Jahre 2008 *Jitka Němcová* |207
- > AUS DEM AUSLAND: Schwedisches Institut der Kinderbücher *Petra Myšková* |209
- > Aus den Bibliotheken |212
- > Regelmäßige Spalten

Milí čtenáři, v redakci nyní tak trochu cestujeme časem. Již na začátku roku jsme předeslali, že letošní 60. ročník Čtenáře určitě neponecháme bez povšimnutí. A tak se tu v horkých dnech víří prach z našeho archivu, ale také vzpomínky mé kolegyně a pro mě vystávají i věci hodně poučné a zajímavé. Jsem ráda, že jsem v redakci právě v tuto chvíli a tento exkurz mohu absolvovat. Najít si čas mezi obvyklými pracovními povinnostmi nebylo jednoduché, ale myslím, že to stálo za to. Některé starší články dokážou stále překvapovat svou nadčasovostí i po letech, a to samozřejmě nejen v našem oboru. Ostatně v dalším čísle vám proměny časopisu rádi připomeneme ve zvláštní příloze, kde se také dozvíte více o jeho historii, redakčním obsazení a některé další zajímavosti.

V poslední době nám přišlo několik pochval týkajících se obálek, do kterých nyní schováváme, doufám že neměně zajímavý, obsah každého čísla. Chtěla bych vám za tyto reakce poděkovat, protože vím, že najít si klidnou chvíli a někoho pochválit nebo i kritizovat za jeho práci, je v dnešní hektické době stále složitější. Sama už se asi půl roku odhodlávám, že zareaguji na některý článek, který mě v novinách či jiném časopise zaujme, ale ještě se tak nestalo. Proto si vážím každé připomínky, která do naší redakce dorazí.

A co vás tedy čeká pod tou červnovou-červenou obálkou Čtenáře? Kromě zprávy ze semináře o zvukových knihách, která pro nás byla inspirací, je to téma o nových příležitostech, které knihovnám nabízí technologie webu 2.0. Dále jsme připravili dokončení dvou zajímavých výzkumů z minulého čísla či praktické záležitosti jako jsou registrační poplatky v knihovnách a zpracování osobních údajů jejich uživatelů.

V souladu s obálkou by se možná dalo zafilofovat nad formálními proměnami současné knihy, nicméně to asi až někdy příště, protože pro vás chystáme velmi zajímavý příspěvek o elektronických knihách. Ať už si tedy v létě vezmete k vodě knihu klasickou, zvukovou nebo třeba i elektronickou, vychutnejte si ji se stejnou fantazií.

Lenka Šimková

☑ Statutární město Děčín a Městská knihovna Děčín vyhlašují XII. ročník soutěže **Literární cena Vladimíra Vokolka 2008**. Soutěž si klade za cíl objevovat nové básnické talenty a připomenout tak významného děčínského básníka a esejistu Vladimíra Vokolka (*1. 1. 1913 Pardubice – †23. 7. 1988 Ústí nad Labem). Kritéria soutěže jsou na <http://decin.cz/literarni-cena-vladimira-vokolka-2008>. Uzávěrka příspěvků je **25. 6. 2008**.

☑ Ústav bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty v Opavě a SKIP Moravskoslezského a Olomouckého kraje zvou na **Letní knihovnickou školu**, která se bude konat v Opavě ve dnech **30. 6.–4. 7. 2008** v prostorách Slezské univerzity v Opavě. Více informací je na stránkách <http://www.fpf.slu.cz/ustavy/ustav-bohemistiky-a-knihovnictvi/>.

☑ Šestý ročník festivalu o psaní, literatuře, autorech a inspiraci **Literární Vysočina 2008**, tentokrát s podtitulem **Kam oko doslechne**, se uskuteční **11.–13. 7. 2008** v Chotěboři. Oficiální webové stránky akce jsou <http://www.literarni-vysocina.cz/>.

☑ Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě pořádá ve spolupráci s Ateliérem Ve Větrných Kopcích ve dnech **21.–25. 7. 2008** v penzionu Šejdorský mlýn v obci Okrouhlička již druhý ročník **Letní školy knihy**. Přihlášku a další informace naleznete na http://www.kkvysociny.cz/modul_akce/letniskola_08.aspx.

☑ Výstava Knihovny Národního muzea **Stránky plné motýlů: lepidopterologická ilustrace v průběhu věků** probíhá v Muzeu knihy ve Žďaru nad Sázavou od **8. 5. do 26. 10. 2008**. Výstava představí bohatství knižních fondů Knihovny Národního muzea, včetně fondu zámeckých knihoven v oblasti historické literatury, speciálně v oboru lepidopterologie.

NEUŠLO NÁM

☑ Národní knihovna ČR a Univerzita Karlova v Praze podepsaly **15. 5. 2008** rámcovou smlouvu o spolupráci. Jejím součástí je také předběžná dohoda o společném užívání některých částí Klementina po dostavbě nové budovy NK. Spolupráce umožní účelnější využívání materiálních prostředků i knihovnických a dokumentačních fondů.

Web 2.0 – hrozba nebo příležitost pro knihovny?

Následující článek informuje o aplikacích technologií webu 2.0 do veřejných knihoven. Jedná se o diskutovanou oblast, která byla tématem mnoha českých a zahraničních konferencí. V úvodu charakterizují hrozby a příležitosti webu 2.0, následuje výčet konkrétních technologií, které se dají využít ve službách knihoven a na závěr uvádím některé příklady zahraničních a českých knihoven, které aplikovaly principy webu 2.0 a Library 2.0 do svých služeb.

Hrozby:

- ▶ spoléhání na nekvalitní informační zdroje,
- ▶ rozhodování na základě nerelevantních informací,
- ▶ redukce informačních potřeb odborníků,
- ▶ i při vynaloženém úsilí přístup pouze k vymezeným informacím,
- ▶ oslabení toku informací,
- ▶ ztráta konkurenceschopnosti,
- ▶ ztráta času při neefektivním on-line vyhledávání,
- ▶ oslabení informačních služeb a další.

Příležitosti:

- ▶ přidání hodnota službám knihoven,
- ▶ získání nových pracovních nástrojů a technologií,
- ▶ aplikování využívaných služeb,
- ▶ doručování znalostí upravených na míru koncovým uživatelům,
- ▶ využívání mobilní technologie,
- ▶ využívání blogů, wikis, podcastingů ke zlepšení služeb,
- ▶ zdokonalení interní a externí komunikace,
- ▶ zvýšení výkonnosti,
- ▶ zlepšení toku informací a další.

Technologie webu 2.0

Knihovny chtějí poskytovat svým uživatelům kvalitní služby. Technologie webu 2.0 nabízejí nové a zajímavé nástroje k tomu, aby knihovníci pokračovali v činnosti, kterou velmi dobře prováděli i v minulosti, tj. zavádění pořádku do chaosu informací a zajišťování dostupnosti informačních zdrojů. Jednou z velmi důležitých součástí prostředí webu 2.0, která nám umožní okamžitě získání aktuálních informací, je RSS.

RSS

RSS (Really Simple Syndication) je určen pro čtení novinek na webových stránkách. Technologie RSS umožňuje uživatelům internetu přihlásit se k odběru novinek z webu, který nabízí RSS zdroj (RSS feed, též RSS kanál). Tento zdroj se většinou vyskytuje na stránkách, kde se velmi často mění a přidává obsah. RSS formát poskytuje obsah celého článku, případně jeho část, odkaz na původní článek a také jiná metadata. Tyto informace jsou posílány jako XML dokument nazývaný RSS zdroj, webový zdroj, RSS feed nebo RSS kanál. Program pro čtení RSS se označuje

jako RSS čtečka. Může se jednat o samostatný program nebo o plugin integrovaný ve webovém prohlížeči či o webovou aplikaci (např. Google Reader).

Weblogy

Weblog (nebo zkráceně a neformálněji blog) je aplikace obsahující periodické příspěvky na jedné webové stránce. Autor se nazývá blogger a blogy a jejich vzájemné vztahy tvoří blogosféru. Weblog je podstatně více než jen on-line deník, stoupající měrou se taktéž stává výbornou metodou dodávání aktuálních informací. Je okamžitě a jednoduchým způsobem dostupný. Viz např. <http://blog.cz/>.

Podcast

Podcast může být jedním ze způsobů, jak představit knihovnu a její informační služby různým skupinám uživatelů. Připomíná, že informace jsou dostupné a mohou být poskytovány i bez osobní návštěvy knihovny. Podcast mohou knihovny využít např. místo fyzického průvodce knihovnou.

Samotné slovo podcast vzniklo ze slov *iPod* (přehrávač digitální hudby od Apple) a *broadcast* – tedy vysílání. Jde o zvukové nebo video záznamy, které jejich autor umísťuje na internet v podobě souborů (často ve formátu MP3) a na které odkazuje na webových stránkách, ale především v přizpůsobeném RSS kanálu. Ten pak specializovaný program (zvaný podcatcher nebo podcast receiver) průběžně monitoruje a nové soubory sám stahuje a nahrává do uživatelského osobního přehrávače. Jak stahovat podcasty se dozvíte třeba zde: http://cs.wikibooks.org/wiki/Jak_stahovat_podcasty.

Domácí stránka, home page, start page

Často používaným programem v našich počítačích je prohlížeč, nezáleží na tom, zda se jedná o Firefox, Internet Explorer, Operu... Nastavení domácí stránky je individuální a jednoduché a nejen zaměstnanci knihoven si jej mohou přizpůsobit.

Na webových stránkách knihovny lze nastavit např. miniboxy pro vyhledávání, předpověď počasí, kalendáře událostí, mapy vytvořené v Google Maps a další. Tedy různé moduly tak, aby uživatelé rychle a efektivně našli informace, které potřebují.

Inspiraci najdete třeba na www.pageflakes.com, www.google.com/ig.

Bookmarking – služby záložkové aneb Jak se na webu neztratit

V případě, že se již nemůžete vyznat ve směsici uložených záložek – bookmarků v prohlížeči na počítači, je nejvyšší čas začít využívat některou z on-line aplikací, které se záložkováním zabývají. Například <http://del.icio.us>. Tuto službu založil v roce 2003 Joshua Schachter. Slouží k ukládání a sdílení odkazů. Po registraci na stejnojmenných stránkách získáte účet s adresou ve formátu http://del.icio.us/UZIVATELSKE_JMENO, kde se budou objevovat uložené záložky. Každá stránka služby *Del.icio.us*, na kterou se dostanete, má vlastní RSS kanál. Ten si můžete zařadit například do RSS čtečky. Obsah svých záložek můžete rovněž zveřejnit v rámci vlastních webových stránek.

Příklady zaregistrovaných knihoven jsou: <http://del.icio.us/SanMateoLibrary>, <http://del.icio.us/LaGrangeParkLibrary>.

A další služby pro webové záložky: <http://www.jagg.cz/>, <http://www.furl.net/>, <http://www.digg.com/>, <http://www.blinklist.com/>, <http://www.fark.com/>.

Vytváření stránek zdrojů

Nové a nové informační zdroje dovoluují svým uživatelům vytváření stránek, obsahu. Názornou ukázkou je *Squidoo.com* (<http://www.squidoo.com>). Příklad vytvořené stránky P. Bradleyem ke knize *How to use Web 2.0 in your Library* se nachází na <http://www.squidoo.com/web2inyourlibrary>.

Také *Zimbio* (www.zimbio.com) nabízí uživatelům vytváření portálu. Zajímavé ukázky obsahu, který vytvořily knihovny, jsou: <http://www.zimbio.com/New+York+Public+Library>, <http://www.zimbio.com/Institute+of+Museum+and+Library+Services>, <http://www.zimbio.com/Day+in+the+life+of+a+librarian>.

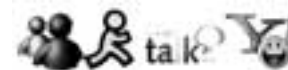
<http://www.zimbio.com/Institute+of+Museum+and+Library+Services>, <http://www.zimbio.com/Day+in+the+life+of+a+librarian>.

Wikis

Wiki je otevřený software, který umožňuje kolektivně vytvářet a editovat dokumenty. V knihovnách se dá využít v situacích, kdy máme skupinu spolupracovníků, kolegů se zájmem o určité téma. Další možnost využití je v oblastech, kde informace nejsou statické, pravidelně se mění, aktualizují. Mohou se uplatnit pro diskusní skupiny, konference.

Některé z projektů si můžete prohlédnout na těchto stránkách: <http://instructionwiki.org>, www.libsuccess.org, http://liswiki.org/wiki/Main_Page. Zajímavá prezentace ve wiki formátu viz <http://theshiftedlibrarian.pbwiki.com/>.

IM – instant messaging

Patří mezi komunikační technologie, které spočívají v principu odesílání a přijímání zpráv v reálném čase. Jinými slovy – zpráva je doručena ve velmi krátké době od odeslání. IM umožňuje posílat zprávy, chatovat, přeposílat soubory mezi uživateli. (Yahoo!Messenger, ICQ, Skype). V mnoha zahraničních knihovnách mají uživatelé možnost komunikovat prostřednictvím e-mailu, telefonu a instant messaging – IM Librarian.

Příklady zahraničních knihoven využívajících tyto služby: San Leandro Public Library California – <http://www.ci.san-leandro.ca.us/index.html>, Thomas Ford Memorial Library – <http://www.fordlibrary.org/askalibrarian.html>, Evansville Vanderburgh Public Library – <http://www.evpl.org/askus/>, Denver Public Library – <http://denverlibrary.org/>.

Sociální sítě a sdílení

Sociální síť – social network tvoří skupiny uživatelů, kteří mají podobné zájmy. Síť slouží ke komunikaci, sdílení multimediálních dat. Mezi nejznámější patří Flickr, Facebook, Wayne, Webshots, Zoto, BubbleShare, Photosite, Last, MyFilmz, YouTube ad. Ke komunikaci o přečtených knihách slouží např. <http://www.connectviabooks.com>. Možnost vytvoření vlastního katalogu knih, DVD, médií, hudby nalezneme na <http://lib.rario.us/>. Své logo si můžeme navrhnout na www.littlefunny.com/Google.aspx.

V Česku patří mezi nejvíce využívané sítě Rajče.net, Libimseti.cz, Spolužáci.cz. Sdílení dokumentů umožňuje služba docs v gmail.com či box.net.

Příklady ze zahraničí

S příklady zahraničních knihoven, které využívají technologie webu 2.0 se setkáváme denně, uvádím některé z nich.

V dánských knihovnách je prioritou letošního roku práce s dětskými čtenáři. Webové stránky knihoven by měly obsahovat chat, e-referenční služby, nejlépe s využitím avatarů. Knihovny by měly zpřístupňovat počítačové hry, programy, vzdělávací aktivity. Ve Finsku Ministerstvo školství a kultury financuje pilotní projekty webu 2.0. V Polsku je čtenářům a knihovníkům k dispozici blog *Knihovna (Biblioteka) 2.0* – <http://blog.biblioteka20.pl/>.

Velké množství zahraničních knihoven využívá ke komunikaci službu IM, chatu. U této služby si můžeme všimnout generačních rozdílů, teenageri tímto způsobem komunikují mnohem ochotněji než klasickými e-maily.

Vzorem pro ostatní v aplikaci technologií webu 2.0 mohou být veřejné knihovny St. Joseph County Public Library – <http://sjcpl.lib.in.us/> a Ann Arbor District Library – <http://www.aadl.org/>. Pokud se seznámíte s jejich webovými stránkami, určitě získáte inspiraci ke změnám vašich stránek. Hennepin County Library se prezentuje v MySpace – <http://www.myspace.com/hennepincountylibrary>. Denver Public Library nabízí ke stáhnutí software, pomocí kterého lze přidat vyhledávací políčko katalogu knihovny do Exploreru – <http://www.denverlibrary.org/toolbar/index.html>.

Server *SEOmoz.org* uděluje ceny za nejlepší webové stránky 2.0 rozdělené do 41 kategorií (<http://www.seomoz.org/web2.0>). V roce 2007 se v kategorii *Knihy* na třetím místě umístila Library Thing (má i českou verzi – <http://cz.librarything.com/>). Zde se můžete připojit k největšímu knižnímu klubu na světě. Nabízí uživatelům pomůcky k vytváření jejich vlastního katalogu domácích sbírek knih, CD, DVD. Poskytuje rovněž možnost vyměňovat si seznamy literatury a doporučení k četbě knih. V kategorii *Start Pages* se umístily na prvních třech místech stránky <http://www.net.wibes.com>, <http://www.pageflakes.com/>, <http://www.google.com/ig>, které dávají možnost upravit si vlastní soukromý portál výše zmiňovanými moduly, které si umístíme na plochu stránky a ve kterých můžeme mít např. předpověď počasí, rss zdroje, úkoly, e-mail, html kód atd. Samotné moduly máme možnost jednoduše vytvářet a editovat, nebo použít některý z už připravených. Pokud si prohlédnete vítězné webové stránky různých kategorií, dozvíte se o technologiích webu 2.0 více a můžete si prakticky vyzkoušet to, co vás nejvíce zaujalo.

Příklady z ČR

Městská knihovna Rosice na svých webových stránkách nabízí blog knihovnice, další knihovny, např. Krajská knihovna Vysočiny, o blogu uvažují v nejbližší době. Geografická knihovna PřF Univerzity Karlovy odkazuje na zahraniční blogy. Městská knihovna Třebová, Městská knihovna Dačice a Národní knihovna ČR (v sekci Informace pro knihovny) nabízejí službu RSS kanálů. Využití této služby plánují knihovny P. Bezruč v Opavě či Městská knihovna Litvínov.¹ Městská knihovna v Praze nabízí v on-line katalogu svým uživatelům možnost přidávat recenze a hodnotit knihy 1–5 body. Firma Lanius, prodejce knihovního systému LANius, Clavius v budoucích změnách počítá ve svých systémech s recenzemi a hodnocením knih, linky na e-shopy dodavatelů knih ad.

Další generace knihovníků (Librarian 2.0)

Je zřejmé, že jsme připraveni stát se knihovníky 2.0. Máme schopnosti, porozumění a znalosti a měli bychom garantovat budoucnost této nové, moderní, dynamické profese.

Předpoklady:

- ▶ porozumět síle a příležitostem, které nám umožňuje svět webu 2.0,
- ▶ seznámit se s nástroji webu 2.0 a Library 2.0,
- ▶ zapojit uživatele a veřejnost do odborné diskuse,
- ▶ rozvíjet perspektivní sociální síť,
- ▶ spojit se s uživateli využitím komunikačních technologií (Skype, IM, SMS, e-mail, virtuální reference),
- ▶ podporovat účast uživatelů v oblasti metadat, obsahu, komentářů,
- ▶ porozumět moudrosti internetových komunit, pochopit dosah a vliv blogosféry, webu, wikisféry na profesní roli.

Několik postřehů a otázek na závěr

- ▶ Implementovat a využívat technologie webu 2.0 je jednoduché na personální úrovni, ale jiné je to v organizaci, kde mohou nastat různé konfliktní situace – např. kvůli časovému vytížení, rozdílným názorům; brzdou může být i různá úroveň zkušeností zaměstnanců.
- ▶ Softwary jsou nabízeny zdarma, znamená to, že se nemohu reklamovat, objevuje se velká konkurence. Proto se doporučuje nejdřív vyzkoušet produkt individuálně nebo s kolegy, zjistit možné chyby a teprve když se osvědčí, má naději na širší aplikaci.
- ▶ Většina softwarů je dělána pro koncové uživatele a nepotřebuje speciální technickou podporu.
- ▶ V praxi se můžeme setkat s neochotou kolegů testovat nové produkty, potom může být efektivnější vaše osobní ukázka výhod a snadnější práce s novými technologiemi.
- ▶ V oblasti spolupráce můžeme využívat nástroje ke sdílení dokumentů, prezentací pomocí Google Docs, SlideShare.

- ▶ Podívejte se na zdroje, které v současnosti používáte a přemýšlejte, zda některé z nich nemohou sloužit lépe s orientací na technologie webu 2.0.
- ▶ Jaké informační potřeby mají existující uživatelé knihoven a lze některé z nich pokrýt cestou webu 2.0?
- ▶ Které služby „navíc“ knihovna nabízí? Zpřístupňuje komunikační IM nebo chat?
- ▶ V kolika klubech, uživatelských skupinách, aktivitách, událostech je v současnosti knihovna zapojena?
- ▶ Jaká je zpětná vazba, jsou k ní využívány weblogy, psaní komentářů?
- ▶ Vytvořila knihovna přizpůsobený vyhledávač např. k nějakým událostem?
- ▶ Nabízí knihovna virtuální místo pro návrhy a komentáře uživatelů prostřednictvím wiki, portálů, weblogu?
- ▶ Je knihovna pro uživatele jejích webových stránek skutečně „otevřená“?

ODKAZY:

- 1 Příklady uvádím po hodnocení soutěže Biblioweb 2008 a načerpala jsem je z koncepcí webových stránek přihlášených knihoven.

LITERATURA:

- BLOCK, Marylaine. *The thriving library: successful strategies for challenging times*. Medford: Information Today, 2007. 352 s. ISBN 978-1-57387-277-5.
- BRADLEY, Phil. *How to use web 2.0 in your library*. London: Facet, 2007. 212 s. ISBN 978-1-85604-607-7.

Role veřejných knihoven v tvorbě prorodinného klimatu

2.

KNIHOVNA JAKO CENTRUM DĚNÍ V OBCI / VE MĚSTĚ

Průzkum se zaměřením na tematiku rodiny byl realizován v rámci projektu iniciativy *EQUAL Modelový program podpory sladování profesního a rodinného života* (více informací o projektu MOPPS viz www.rovnesance.cz a www.dema-praha.cz, rubrika Region Vysočina).

Poté, co bylo nahlíženo na rodinu z obecnějšího hlediska, co pro rodinu dělá nebo by mohla dělat veřejná knihovna, čím již přispívá nebo by chtěla přispět, jaké programy vytváří a na čem záleží jejich realizace (blíže viz Čtenář 5/2008), se rozhovor se zástupkyněmi knihoven stočil k tomu, jakou další cestou by se veřejné knihovny mohly ubírat.

K možnostem knihoven

Kombinace znalostí spolu s empatií, získanou zkušenostmi, tvoří vhodnou platformu pro

širší osvětové zaměření činnosti knihoven, resp. tvorbu speciálních prorodinných programů. Ty svým charakterem přesahují tradiční náhled na knihovnu jako na půjčovnu knih, posunují její funkci mnohem dále a prezentují ji jako centrum obecného dění a instituci, která může i v prorodinné oblasti úspěšně spolupracovat s dalšími organizacemi a subjekty v rámci své lokality i mimo ni.

Lze plně souhlasit s názory dotazovaných, když říkají, že knihovny již řadu funkcí přesahujících půjčování knih nejen plní, ale především mají v tomto směru obrovský potenciál – „jsou nepovinné, přívětivé, vstřícné, nápomocné, neohrožující, budící pocit bezpečí“. Jak poznamenala jedna respondentka „mohly by být obývákem obcí a měst“ a dále rozšiřovat svou působnost jako:

- **kulturní a kreativní centrum** – trávení volného času spojeného s četbou (knih, časopisů a jiných tiskovin), prohlížení dokumentů,

poslouchání hudby, hraní her, účast na výstavách, zábavních a kulturních akcích,

● **informační a vzdělávací centrum** – kurzy, přednášky, vzdělávací pořady, studovny, informační podpora studia, informace všedního dne, informace z veřejné správy, informace o lokalitě, mikroregionu, okolí; elektronické zdroje, veřejný internet a mnoho dalšího,

● **komunitní centrum** – sounáležitost s obcí, vnímání jejích potřeb, možností, pomoc s řešením problémů s cílem celkově zlepšit život rodin v komunitě.

K tomu je však třeba, jak podotýká třetina respondentek „*nevymezovat se v knihovně ve smyslu MY, tj. knihovna, a ONI, tj. obec/město*“. Knihovna může nabídnout **aktivitu, které se váží k lokálnímu dění a historii**, digitalizaci lokální paměti (tradice, hudba, slovesnost, obrazy), výstavy lokálních umělců, dobových fotografií, významných rodáků, aktivity propojující skupiny a organizace, neziskový a podnikatelský sektor.

Lze ji využít i jako místo **vytváření alternativního prostoru k úředním místům**, pro setkávání se nad problémem na neutrální nepolitické půdě, shromažďování názorového ohlasu pro státní správu a samosprávu, vytváření informační podpory městských a místních úřadů.

Ve prospěch knihoven a růst jejich obecného významu hovoří i to, že disponují (byť někdy omezenými) určitými prostory a technickým zázemím, které mohou k daným aktivitám nabídnout, jsou vybaveny technologiemi (počítači, internetem). Nefungují izolovaně, ale jsou systémově propojeny a především mají dlouholeté zkušenosti při komunikaci s nejrůznějšími cílovými skupinami – z řad laické i odborné veřejnosti, se školami, podnikovou i státní sférou.

Faktory úspěšnosti

Každá aktivita, i ta, která se týká rodin s dětmi, něco stojí. Na čem (kromě financí) ještě záleží, co a zda se bude realizovat a s jakým úspěchem se to u občanů setká?

Podle zástupkyň knihoven, velmi se názorově shodujících, závisí pozitivní efekt jak na pracovních knihovny, tak na řadě ostatních faktorů. K úspěchu akce mimo jiné pomáhá:

- vzdělanost a orientace pracovníků knihoven v dané problematice,
- dobrá volba tématu,
- vůle, vnitřní přesvědčení a síla realizovat myšlenku, nápad, záměr,
- ochota hledat partnery a sponzory („*nebyť mesiáš a nesnažit se zvládnout vše*“),
- schopnost komunikovat, být otevřený, nebát se,
- reálnost („*nemít přehnaná očekávání*“),
- znalost komunity („*vytipování šikovných spolupracovníků*“),
- informovanost, osvěta, propagace, medializace,
- dobrá organizace,
- vytrvalost – věci rostou („*nenechat se odradit prvním neúspěchem, případně malým zájmem po první akci; z praxe lze odvodit, že při naplnění těchto podmínek se najednou někde najdou i peníze*“),
- získání lidí pro věc, zájem občanů samotných („*aby opustili domácí křeslo, internet*“),
- ochota rodičů trávit s dětmi volný čas nad knihou, v prostředí knihovny nebo akcemi, které pro ně tato instituce připraví („*už od počátku myslet na všechny účastníky*“),
- aktivní zapojení dětí i dospělých, možnost nebyť jen pasivním účastníkem („*vhodné odměny, pozornosti, dárky, fotografie, diplomy – pro vzpomínku i pochlebení se svému okolí*“).

Z uvedeného vyplývá, že od nápadu k jeho uskutečnění vede někdy zdoluhavá a pracná cesta. Knihovnice shodně podotýkají (až varují), že by se na ni nikdo neměl vydávat sám a bez důkladné přípravy.

Spolupráce s jinými knihovnami

Knihovny mají oproti řadě jiných subjektů určitou výhodu v tom, že spadají do dlouhodobě zavedeného systému, řídí se knihovním řádem a mají možnost spolupracovat (výměnou knih, dokumentů, informací, zkušeností, nápadů) nejen při poskytování standardních knihovnických služeb, ale i v celé plejádě nadstavbových aktivit. Protože ústředním tématem výzkumných rozhovorů byla rodina, zaměřila se diskuze na to, zda výše uvedenou spolupráci využívají knihovny i v případě, že se jejich činnost týká programů určených pro rodiny.

Získané odpovědi ukazují, že zatímco obecnou meziknihovni a metodickou spolupráci potvrzuje většina respondentek („*bez ní by to*

nešlo“), u prarodinných akcí jsou zkušenosti jiné a poměrně různorodé. Od vysoké míry vzájemné vazby („*zavedená spolupráce při pořádání různých akcí a soutěží*“) přes úvahu a počáteční jednání o možné budoucí spolupráci („*v podobě přednášky, výstavy, soutěže*“) až po špatné zkušenosti („*přes veškerou snahu se nám to zatím nezdařilo*“).

Spolupráce s obcí/městem

O vztahu k obci/městu nebyly respondentky ochotny rozsáhleji diskutovat. O problémech se explicitně nezmiňovaly, rozebírat je nechtěly. V jejich odpovědích dominovalo slovo finance („*na provoz knihovny, údržbu knižního fondu, provoz veřejného internetu, nové knihy, CD, techniku a také na zajišťování různých akcí a setkání*“). Pokud knihovna vymyslí nové aktivity, obvykle se buď musí vejít do finančního rozpočtu, nebo hledat sponzory či spolupracovníky jinde. Lze se případně zapojit i do evropských projektů („*což je však značně obtížné a ne všechny knihovny, zejména ty malé, si na něco takového mohou troufnout*“).

Spolupráce s jinými subjekty

V odpovědích zřetelně vystupuje nadřazenost spolehlivého plnění pracovních úkolů ohledně knihovny (půjčování knih a knihovnických služeb) nad potřebou propojit činnost s aktivitami jiných subjektů, byť by se obsahově dotýkaly záležitostí, do kterých knihovny také zasahují – např. kurzy a přednášky pro seniory, nezaměstnané, ženy na mateřské dovolené ap. Spolupráce s jinými subjekty (vyjma ostatních knihoven) ohledně tematiky dotýkající se rodin s dětmi není prozatím rozšířeným jevem. Diskutující na jedné straně sice říkají, že by se něčemu takovému nebránily, na druhé straně však dodávají, že samy patrně takový

impuls v dohledné době vyvolávat nebudou („*nemáme na to ani peníze, ani kapacitu*“).

Tam, kde se o spolupráci snaží, mají zkušenosti např. se školami, klubem důchodců, lektory přednášejícími v rámci kurzů a besed. Tematicky se však jedná spíše o aktivity, které se rodiny jen dotýkají (obvykle tím, že jsou určeny některým cílovým skupinám – dětem, seniorům), než o ucelené prarodinné programy, do kterých by se společně zapojovali příslušníci různých generací.

Praktická řešení

Nesporným kladem projektů iniciativy EQUAL je jejich teoretická základna a nabídka ucelených informací, praktických řešení a příkladů dobré praxe, které vycházejí z tuzemských i ze zahraničních zkušeností.

Pilotní prarodinný program, ověřovaný v kraji Vysočina, signalizuje, že v případě rodiny se nejedná o pomíjivý nebo okrajový jev, ale zásadní společenskou orientaci a nutnou podmínku udržitelnosti rozvoje jednotlivých lokalit a regionů. Výsledky každého ze série patnácti průzkumů, které byly v této souvislosti realizovány (ať se jednalo o širokou veřejnost, stávající či uvažované poskytovatele služeb, zaměstnavatele, zástupce státní správy a samosprávy nebo veřejné knihovny), to nejen dokumentují, ale potvrzují i výrazný akcent na potřebu spolupráce, komunikace a inspirace.

Pokud jde o knihovny, již nyní se naznačuje, že kromě všeobecných informací by mohly být některé konkrétní výsledky projektu využity při koncipování programů určených pro maminky s malými dětmi, pro matky/otce zabezpečující péči v malých kolektivech dětí nebo při výměně zkušeností v oblasti poradenství (a v jeho rámci organizovaných akcí, kurzů a přednášek).

BOHUMÍRA JOZÍFKOVÁ > info@dema-praha.cz

DO ČÍSLA přispěli

● **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze ● **PhDr. Hanuš Hemola** – NK ČR ● **Mgr. Zlata Houšková** – NK ČR ● **PhDr. Bohumíra Jozífková** – DEMA a.s. ● **PhDr. Eva Marvanová** – NK ČR ● **Ing. Jiří Mika** – SVK v Kladně ● **Mgr. Petra Myšková** – Ústav informačních studií a knihovnictví UK v Praze ● **Jitka Němcová** – Městská knihovna v Třebíči ● **Mgr. Vladana Pillerová** – NK ČR ● **Mgr. Jindřiška Pospíšilová** – NK ČR ● **William Sherman** ● **Mgr. Kateřina Slušná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v. o. s. ● **Petra Šilhová** – LANius s. r. o. ● **PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.** – Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Vzdálený přístup k licencovaným dokumentům Národní knihovny ČR

V létě 2007 nabídla Národní knihovna ČR (dále jen NK ČR) v testovacím režimu vzdálený přístup k licencovaným on-line zdrojům, který umožňuje registrovaným uživatelům jejich využití i z počítačů mimo budovu knihovny. Pro tuto službu byl vybrán SW nástroj HAN/NetMan, který se zároveň postupně stává i portálem ke zpřístupňování databází na CD-ROM ve studovných knihovny. Zdroje, které jsou zapojené do systému vzdáleného přístupu a zdroje na CD-ROM, lze vybírat několika způsoby:

- v abecedním seznamu zapojených zdrojů,
- v seznamu zdrojů podle oborů,
- v seznamu zdrojů podle typu databáze,
- přímým přístupem k jednotlivým licencovaným on-line časopisům prostřednictvím *Elektronické knihovny časopisů* – EZB (platné jen pro on-line zdroje).

Příklad – záznam časopisu Nature z báze NKC, který je dostupný v plném textu (v bázi EBSCO) i mimo knihovnu prostřednictvím vzdáleného přístupu.

Pro přihlášení do systému využívá NK ČR stejné přihlašovací údaje, které čtenáři používají při objednání dokumentů v on-line katalogu – bázi NKC a katalogu Slovanské knihovny. Systém obsahuje informace o všech on-line licencovaných zdrojích NK ČR,

ovšem část licencovaných on-line databází není možné vzhledem k licenčním podmínkám do vzdáleného přístupu zapojit a lze je využívat pouze ve studovných. Tyto zdroje jsou na stránkách knihovny označeny. Od 3. 9. 2007 funguje vzdálený přístup ve standardním režimu, funkčnost systému může být v současné době ještě ovlivněna integrací databází na CD-ROM, které jsou postupně přidávány od listopadu 2007.

Mimo tuto službu integrovala NK ČR do svého katalogu – báze NKC i záznamy elektronických časopisů ze znalostní báze SFX portálu *Jednotné informační brány*. Nyní jsou pro uživatele společně s ostatními druhy dokumentů dostupné nejen ty záznamy periodik, které lze využívat v rámci jednotlivých licencí on-line zdrojů, ale také záznamy periodik volně dostupných na www. V praxi to pro uživatele znamená, že se ze záznamů v katalogu – bázi NKC, které byly obohaceny o další data pomocí SW nástroje *MarcIt!*, mohou prostřednictvím vzdáleného přístupu připojit přímo do on-line periodik, aniž by museli předem znát název konkrétního informačního zdroje (licence). Pevně věříme, že toto začlenění elektronických periodik umožní uživatelům rychlejší ověření dostupnosti periodika v elektronické podobě a také zjednoduší přístup k těmto elektronickým zdrojům.

Placené elektronické informační zdroje jsou dostupné v knihovnách a na vysokých školách v České republice od roku 2000. Grantové programy *LI* a *1N* Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy způsobily obrovský skok v dostupnosti informačních zdrojů a navázaly tak na rozvoj informačních technologií, který v knihovnách probíhal od poloviny 90. let minulého století. Statistiky využívání elektronických informačních zdrojů byly pro pracovníky knihoven často zklamáním, využívání zdrojů je stále velmi kolísavé. Tato kolísavost může jednak souviset s tím, že nabídka on-line zdrojů je v podstatě velmi podobná ve všech typech knihoven, jednak také s tím, že teprve v posledních letech se knihovny naučily propagovat své zdroje a služby mnohem systematictěji a razantněji než dříve a také, že se knihovny snaží svým uživatelům přístup ke zdrojům co nejvíce zjednodušit. Vzdálený přístup k on-line databázím je jedním z prostředků, jak zvýšit jejich využívání a také jak zajistit uživatelům komfortní přístup k informačním zdrojům odkudkoliv.

JINDŘIŠKA POSPÍŠILOVÁ
➤ Jindriska.Pospisilova@nkp.cz

Registrační poplatky v knihovnách a jejich možná kalkulace

Registrační poplatky, poplatky za evidenci, členství v knihovně, zápisné, roční čtenářský poplatek (*dále jen registrační poplatky*). Pro knihovnický dobře známá položka ceníku služeb, pro čtenáře naopak další nepřijemná povinnost – opět něco platit. Registrační poplatky v knihovnách nepatří mezi klasické knihovní poplatky, i když je většina knihoven začala zavádět v různých podobách od poloviny 80. let minulého století. Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy registrační poplatky nijak nedefinuje. Rovněž ve volném internetu se k přesné definici/charakteristice nedostaneme. Knihovny ve svých cenících a knihovních řádech jen opisem charakterizují registrační poplatek jako úhradu nákladů za vystavení čtenářského průkazu a poskytování služeb knihovnou v určitém časovém úseku – rok, půlrok, měsíc apod.

Zákon o jednotné soustavě knihoven tuto otázku neřešil, změnu pohledu na poplatky v knihovnách přinesl až „nový“ knihovní zákon¹, který stanovuje mantinely pro účtování služeb, které knihovny poskytují. Současně zákon oprávnil provozovatele knihoven „...požadovat úhradu nákladů vynaložených na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny“². Tedy ne k vybírání poplatků za vystavení průkazů, provedení registrace, natož předplacení členství v knihovně, jak se v knihovnách u pultů dost část dozvíme, ale k úhradě **administrativního úkonu**.

Bližší výklad zmíněného ustanovení neposkytuje ani důvodová zpráva k návrhu zákona, která bývá dobrým vodítkem k výkladu záměru zákonodárce, byť není přímo schválenou součástí zákonů.³ V důvodové zprávě je zmíněn tento problém na dvou místech, v části II. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy⁴ a pak v komentáři k § 4⁵. V obou případech předkladatel zdůvodňuje, že vybíráním poplatků za některé služby, resp. za admini-

strativní úkony spojené s evidencí uživatelů není porušen princip bezplatného poskytování služeb knihovnami. Knihovní zákon upozorňuje na to, že by náhrady a poplatky měly být pouze do výše vložených nákladů⁶, tzn., že knihovna nemá realizovat zisk. Proto je nutné provést kalkulace všech poplatků za placené služby, včetně registračních poplatků, aby knihovna byla schopna doložit, že skutečně kopíruje maximálně výši vložených nákladů. Konzultovali jsme s několika právníky otázku toho, co je možné zakalkulovat do nákladů registračního poplatku, resp. co vše je možné považovat za součást účtovaných náhrad nákladů, které knihovna vynakládá na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů. Bohužel: *dva právníci, tři odlišné názory, žádný písemně*, proto bylo zřejmé, že si musíme pomoci sami.

Jako jedna z prvních připravila kalkulace Městská knihovna v Praze a na jejich základě registrační poplatek zlevnila. Jako by v *městské* plavali proti proudu celého českého knihovnictví. Vedle toho „místní, velko i maloměstské nebo regionální knihovny“ začaly vybírat 100, 120, 150 korun českých za jedno registrační období a jsem přesvědčen, že bez jakékoliv kalkulace nákladů. Zmíněný největší domácí systém veřejných knihovnických a informačních služeb – Městská knihovna v Praze – poctivě zalkuloval své náklady a transparentně nastavil nové vybírání poplatků za registraci. Tato knihovna zavedla v souladu s kalkulacemi odlišné poplatky pro automatizovanou a neautomatizovanou knihovnu, rovněž rozlišuje první založení evidence, tzv. zápisné a návazný poplatek za vedení registrace v konkrétním roce. Obdobně pečlivě jsme připravili kalkulace registračních poplatků i v Národní knihovně ČR. Účinnost knihovního zákona se počítá již na léta, přesto je v našich knihovnách tato otázka stále diskutována. Předkládám zde základní model, který jsme pro kalkulaci registračních poplatků použili v Národní knihov-

ně ČR. I když není naplněn konkrétními částkami, věřím, že bude dostatečnou inspirací a snad i praktickou pomůckou.

Vzorec kalkulace nákladů na evidenci čtenářů na příkladu Národní knihovny ČR⁷

I. Mzdové prostředky

Činnost	Počet odpracovaných hodin v roce 2007	Průměrná hodinová mzda vč. odvodů	Vlastní mzdové náklady v Kč (součin odpracovaných hodin a mzdových nákladů)
1, 2	8 443	4 b	XY
3 a	200	4 a	XY
3 b	200	4 c	XY
3 c	200	4 d	XY
Celkem	9 043	XY	XY

- Vlastní evidence čtenářů probíhá během provozu knihovny pro veřejnost zpravidla v následujícím rozsahu, podílejí se na ní ve všední dny tři pracovníci, o sobotách a prázdninových sedlech dva pracovníci:
 - Pondělí až sobota v době od 9.00 do 19.00 hodin (leden až červen, září až prosinec).
 - Pondělí až pátek v době od 10.00 do 18.00 hodin (červenec a srpen).
- Další práce spojené s evidencí čtenářů mimo provoz pro veřejnost – řazení evidenčních listů, příprava průkazů, pokladní operace; podílejí se ve všední dny tři pracovníci, o sobotách a prázdninových sedlech dva pracovníci:
 - Pondělí až sobota v době od 8.00 do 9.00 hodin (leden až červen, září až prosinec).
 - Pondělí až pátek 8 hodin denně (dvoutýdenní uzavření pro veřejnost).
- Dále se na pracích spojených s evidencí čtenářů podílí 10 % roční pracovní kapacity:
 - Management služeb (příprava podkladů, směrnic, ochrana osobních údajů) tj. 200 hodin ročně.
 - Systémová podpora – práce spojené se SW, údržba báze uživatelů tj. 200 hodin ročně.
 - Technická podpora – práce spojené s HW, údržba, odstraňování aktuálních problémů tj. 200 hodin ročně.

- Plánovaný průměrný náklad mzdových prostředků (vč. odvodů zaměstnavatele na sociální a zdravotní pojištění a přiděl do FKSP) na jednu hodinu práce v roce na:
 - Management služeb XY Kč;
 - Pracovníka služeb XY Kč;
 - Pracovníka systémové podpory XY Kč;
 - Pracovníka technické podpory XY Kč.

II. Provozní náklady na 1 m² objektu knihovny (Klementinum) v konkrétním roce

Položka	Náklady skutečnost v Kč
materiál	XY
elektrická energie	XY
otop – plyn	XY
vodné a stočné	XY
opravy a údržba nemovitého majetku	XY
opravy strojů a zařízení	XY
provozně servisní služby	XY
povinné revize	XY
ostraha	XY
úklid	XY
odvoz odpadu	XY
internet	XY
telefony, fax, poštovné	XY
software	XY
technologická zařízení	XY
ostatní výše neuvedené	XY
odpisy hmotného a nehmotného dlouhodobého majetku	XY
celkem	XY
podlahová plocha Klementina v m ²	XY
provozní náklady na 1 m²	XY

Do nákladů na provoz je kalkulována plocha prostor, které jsou bezprostředně spojeny s evidencí čtenářů a návaznými pracemi:

- Hala služeb čtenářům ... m² tj. XY Kč
- Místnost serverů ... m² tj. XY Kč
- CELKEM = XY Kč

Vstupy celkem (I+II)	XY Kč
Počet evidencí za rok ⁸	XY
Náklady na jednu evidenci (vstupy/počtem evidencí za rok)	XY Kč

HANUŠ HEMOLA
 > Hanus.Hemola@nkp.cz

ODKAZY:

- Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), přístupný z http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm
- Zákon č. 257/2001 Sb., § 4 odst. 5
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o veřejných knihovnách, přístupná z http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/ZakonDuvZpr.htm
- Požadavek poskytování určitých veřejných knihovnických služeb zdarma nevylučuje vybírání poplatků za administrativní práci spojenou s evidencí uživatelů veřejné knihovny.
- Požadavek poskytování veřejných knihovnických služeb podle odstavce 1 písm. a), b), c) a d) bezplatně nevylučuje vybírání určitých poplatků za administrativní práci spojenou s evidencí uživatelů veřejné knihovny.
- Zákon č. 257/2001 Sb., § 4 odst. 4 Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat za poskytování knihovnických a informačních služeb, uvedených v odstavci 2 písm. a) až c), a dalších služeb úhradu skutečně vynaložených nákladů.
- Jedná se o operace, jejichž cílem je vystavení, resp. obnovení čtenářského průkazu ve smyslu Knihovního řádu NK ČR, část čtvrtá, Registrace uživatele, zpracování a ochrana osobních údajů a návazných vnitřních předpisů. Základní operace a úkony: ověření údajů, které uživatel poskytuje na registračním formuláři; vložení údajů, resp. jejich aktualizace v bázi uživatelů; pořízení fotografie a vygenerování a vlastní výroba čtenářského průkazu – plastové karty; řazení a aktualizace kartotéky papírových registračních formulářů (evidence čtenářů); budování a aktualizace báze uživatelů.
- Průměrný počet vystavení nových čtenářských průkazů, resp. jejich prodloužení za léta 2004–2006.

Knihovny pro všechny?

2.

PRŮZKUM NK ČR VĚNOVANÝ SLUŽBÁM KNIHOVEN PRO ZDRAVOTNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ

Služby sluchově znevýhodněným

Zvláštní služby sluchově handicapovaným poskytují jen málo knihoven. Je to především proto, že sluchové postižení vnímá majoritní společnost zjednodušeně, resp. ví o něm jen velmi málo. Navíc někteří nedoslýchaví a postlingválně ohluchlí, kteří přednostně komunikují v českém jazyce, v knihovnách obvykle nevyžadují jako čtenáři speciální péči. Prelingválně neslyšící uživatelé knihoven téměř nejsou; neprobíhá tedy téměř žádná komunikace mezi nimi jako potenciálními uživateli a knihovnou.

Alespoň jednu ze služeb sluchově handicapovaným poskytuje 29 knihoven, tedy necelá jedna třetina respondentů. Indukční smýčku nabízí pouze Krajská knihovna Karlovy Vary, Knihovna Kroměřížska a Masarykova veřejná knihovna Vsetín; v těchto případech jde o knihovny, které se snaží dosáhnout evropské úrovně ve všech svých službách, tedy i v jejich dostupnosti handicapovaným.

Český znakový jazyk jako preferovaný komunikační systém neslyšících v knihovnách téměř nikdo neovládá (schopnost uvedlo 5 knihoven), minimálně jsou využívány tlumočnické služby do znakového jazyka (3 knihovny). Jen 18 knihoven buduje speciální fondy pro sluchově handicapované. Progresivnější technologické vybavení pro komunikaci s touto skupinou znevýhodněných (např. videotelefony aj.) knihovny v ČR nemají.

Nezanedbatelnou roli by knihovny také mohly sehrát ve vzdělávání či osvětě slyšících a ve sblížení minorit neslyšících a příslušníků majoritní společnosti, například organizací přednášek o sluchovém handicapu apod. I to je však v knihovnách, jak ukazuje tabulka, zcela ojedinělá záležitost.

Vzdělávací a společenské akce pro sluchově znevýhodněné pořádají knihovny rovněž zcela výjimečně. Pokud se však knihovna těmto aktivitám věnuje, činí to obvykle pravidelně. Jde opět především o kurzy počítačové a informační gramotnosti; ze společenských akcí jsou to výstavy, divadelní a pohybová představení profesionálních i amatérských souborů nesly-

Služby sluchově znevýhodněným		
Služby	Počet knihoven	%
indukční smyčka	3	3,2
personál hovořící znakovým jazykem	5	5,3
najímání tlumočnicka	3	3,2
do znakového jazyka		
speciální fondy pro sluchově znevýhodněné	18	19,1
kurzy znakového jazyka	6	6,4
jiné služby	4	4,3
vzdělávací akce	5	5,3
společenské akce	4	4,3
spolupráce s organizacemi	11	11,7
aktivity o sluchovém handicapu	6	6,4
celkem služby sluchově znevýhodněným	29	30,9
Celkem služby handicapovaným	94	100,0

šících aj. Více než u ostatních skupin handicapovaných zde záleží na tom, jak jsou pracovníci knihovny s problematikou sluchového handicapu seznámeni a jaké je celkové klima knihovny, pokud jde o služby zdravotně znevýhodněným. Pouze 11 knihoven spolupracuje s organizacemi sluchově handicapovaných. Nabízejí bezplatně své prostory pro pořádání společných akcí, tu a tam existuje vzájemná propagace, informace na webových stránkách knihoven apod. Systematičtější a hlouběji se práci se sluchově handicapovanými uživateli věnují kromě výše jmenovaných tří knihoven také např. knihovny v Klatovech, Jihlavě, Opavě, Pelhřimově či v Havlíčkově Brodu.

Služby knihoven mentálně znevýhodněným

Mentálně handicapovaní nebývají velcí čtenáři a individuálně využívají služeb knihovny spíše výjimečně. Z průzkumu je však zřejmé, že i této skupině může knihovna specifické služby nabízet a téměř polovina knihoven, které služby zdravotně handicapovaným poskytují, se věnuje i klientům s mentálním handicapem. Jedná se především o vzdělávací a společenské akce pro skupiny a spolupráci s organizacemi pečujícími o mentálně znevýhodněné klienty.

Vzdělávací akce pro mentálně znevýhodněné (besedy, literární pořady, lekce práce s počítačem...) pořádají knihovny pravidelně především pro děti, běžná je spolupráce se speciálními školami a stacionáři. Pouze 3 knihovny

Služby mentálně znevýhodněným		
Služby	Počet knihoven	%
vzdělávací akce	33	35,1
vzdělávání osob pečujících o mentálně znevýhodněné	3	3,2
společenské akce	21	22,3
spolupráce s organizacemi	29	30,9
celkem služby mentálně znevýhodněným	42	44,7
Celkem služby znevýhodněným	94	100,0

však uvádějí, že připravují také akce pro osoby pečující o mentálně handicapované. Běžné jsou rovněž společenské akce: různé besídky a kulturní pořady, soutěže, výstavy prací mentálně handicapovaných dětí i dospělých apod. Řada knihoven se snaží zapojit mentálně handicapované děti do běžných soutěží (výtvarné, literární apod.) s cílem integrovat děti s handicapem a děti z majoritní skupiny.

Třetina knihoven spolupracuje s ústavy sociální péče, stacionáři, speciálními školami, sdruženími a kluby na podporu lidí pečujících o mentálně znevýhodněné. Poskytuje jim prostory pro pravidelná setkávání, spolupracuje na přípravě akcí a ve spolupráci s těmito partnery se snaží umožnit alespoň částečnou samostatnost mentálně znevýhodněným.

Elektronické služby

V průzkumu byl rovněž zjišťován rozsah elektronických služeb, které knihovny poskytují, neboť ty, jež lze využívat ze vzdáleného místa, tedy především z domova prostřednictvím počítače a internetu, jsou výhodou pro imobilní uživatele, osoby se ztíženou hybností, ale také kupříkladu pro některé smyslově handicapované. V ideálním případě se tak totiž handicapovaný uživatel může k informacím o zdroji (knize či jiném dokumentu) i jeho lokalitě dostat z domova. Dokument si může poté objednat a v některých knihovnách mu jej formou dovozkové/donáškové či zásilkové služby jsou dokonce schopni dopravit do bytu. Pokud jde o elektronické dokumenty, je tato služba rovněž nasnadě. O tom, že jde opravdu pouze o ideální a zatím zcela výjimečnou možnost, svědčí ovšem uvedená tabulka. Vyplyvá z ní, že alespoň jednu z elektronických služeb poskytuje 107 knihoven, tedy pouze 78 % res-

Služby vzdáleným uživatelům		
Elektronické služby pro vzdálené uživatele	Počet knihoven	%
webová stránka	96	89,7
komunikace s uživatelem pomocí e-mailu	99	92,5
předregistrace uživatele	17	15,9
OPAC	63	58,9
objednávky	53	49,5
rezervace	85	79,4
prodlužování výpůjček	83	77,6
nahlížení do konta	73	68,2
on-line formulář MVS	38	35,5
vzdálený přístup do on-line zdrojů	40	37,4
elektronické dodávání dokumentů	32	29,9
odkazy na souborný katalog, portály, další knihovny	74	69,2
služba Ptejte se knihovny	53	49,5
Celkem	107	100,0

pondentů. I když lze očekávat intenzivní zlepšování a rozvoj těchto služeb, současný stav (přes 10 % knihoven nemá webové stránky, pouze 60 % knihoven zveřejňuje svůj OPAC, do služby Ptejte se knihovny je připojena pouze polovina knihoven) příliš optimisticky nepůsobí.

Nejčastější bariérou poskytování specializovaných služeb znevýhodněným osobám jsou dle knihoven nevyhovující prostory a nedostatečné/nehodné vybavení včetně potřebné techniky a nedostatek financí na změnu situace. Pro některé knihovny je to rovněž bariérový vstup do knihovny či přístup k ní. Stejně často však knihovny poukazují také na nezáměr handicapovaných i jejich organizací o (nabízené) služby knihovny a na vážnou vzájemnou komunikaci. Z vyjádření některých respondentů je zřejmé, že o problematice hlouběji přemýšlejí a vnímají ji z širší perspektivy i více úhlů pohledu:

„Hlavní překážka je pořád v nás, stále ještě přetrvává určitý ostych před handicapovanými lidmi, léta jejich izolace zapříčinila, že se k nim neumíme chovat bezprostředně. Na druhé straně postižení žijí ve své komunitě, obracují se především na specializovaná zařízení, knihovnu do toho nepočítají (při zavádění nové služby pro slabozraké jsme přímo oslovili organizace slabozrakých, udělali velkou propagaci, ale neset-

kalo se to s žádnou odezvou). Zřízení bezbariérového přístupu nebo vytvoření knihovního fondu v Braillově písmu je nákladné.“

„Nejsem si vědoma žádných překážek. Je to záležitost kvalifikovaného přístupu a dobré vůle.“

„Mnoho lze dosáhnout vlastní aktivitou a chutí zapojit se do změn, které mnohdy narušují už zaběhané pořádky; chybou je neexistence konceptu poskytování těchto služeb v knihovně.“

Je zřejmé, že i přes zlepšující se situaci osob se zdravotním postižením v naší společnosti, stojí dosud tito lidé v mnoha ohledech stranou zájmu. Jde o početné minoritní skupiny, i když zdaleka ne tak malé, jak by se mohlo zdát; obvykle navíc vystupují separovaně, takže jejich počty jsou zdánlivě ještě zanedbatelnější. Jednotlivci velmi často neuplatňují své nároky na rovnost služeb (v našem případě služeb knihoven), protože jsou na nerovnoprávné postavení zvyklí z ostatních oblastí života. Většina z nich si neuvědomuje potenciál knihoven a služeb, které mohou nabídnout, případně – stejně jako někteří příslušníci majoritní společnosti – upřednostňují jiné služby.

Odstraňování bariér a poskytování specifických služeb a fondů handicapovaným je poměrně nákladnou záležitostí. Knihovny hospodaří s veřejnými zdroji a hospodařit musí samozřejmě efektivně. Vycházejí proto vstřícně především poptávce, a to poptávce masivnější; ta ovšem většinou ze strany handicapovaných není deklarována dosti zřejmě, případně není vůbec žádná. Na druhé straně naplňovat literu zákona (viz citovaný bod a) paragraf 2; v prvním díle příspěvku) je povinností knihoven. Navíc je nepochybné, že knihovny jsou v mnoha ohledech schopny přispět ke zkvalitnění života zdravotně znevýhodněných osob a že v řadě knihoven je k tomu i vstřícný a otevřený přístup. Jak tedy dál?

Vzhledem k tomu, že výsledky průzkumu lze považovat za poměrně reprezentativní, pokusili jsme se je zobecnit a zároveň předložit několik doporučení k dalšímu postupu. Některé kroky bude třeba učinit na centrální úrovni, jiné budou záviset na konkrétních knihovnách. **Společným cílem by však mělo být postupné**

odstranění všech bariér v knihovnách, usnadnění přístupu zdravotně handicapovaných osob ke standardním službám knihoven, hledání možností pro služby specifické a zejména rozvoj komunikace a spolupráce s lidmi se zdravotním handicapem i s jejich organizacemi.

1. Specifické služby uživatelům s tělesným handicapem jsou limitovány především „technicky“ a finančně (prostory, nadstandardní vybavení); jde o tradiční skupinu uživatelů knihoven; problémy se řeší postupně a individuálně. Na centrální úrovni je třeba zainteresovat zřizovatele knihoven (obce), sponzory, nadace a také stát k rozšíření grantových programů; individuálně je nutné usilovat o řešení konkrétní situace např. s pomocí evropských strukturálních fondů. **Pro imobilní uživatele doporučujeme rozšířit donáškovou, resp. dovážkovou a zásilkovou službu, případně řešit tuto problematiku ve spolupráci s organizacemi handicapovaných a podporujících.**

2. Specifické služby zrakově handicapovaným uživatelům jsou rovněž v knihovnách tradiční oblastí zájmu, zejména pokud jde o zvukové knihy. Budování vlastního fondu zvukových knih je ovšem velmi nákladné, stejně jako další technické a technologické vybavení pro nevidomé (speciální hardware, software apod.), a zejména pro malé knihovny je finančně nedostupné. Srovnatelná úroveň služeb pro zrakově znevýhodněné uživatele a uživatele z majoritní společnosti (dostatečný fond zvukových knih, ev. knih v Braillově písmu, informační technologie...) všude tam, kde je adekvátně neposkytuje specializovaná instituce, by přesto měla být cílem každé knihovny. Standardem by všude tam, kde je zájem o využívání služeb ze strany zrakově znevýhodněných občanů, měla být **vnější a dle potřeby i vnitřní zvuková signalizace** v knihovně. **Všechny webové stránky knihoven by měly respektovat zásady blind-friendly.** Na centrální úrovni platí principy a postupy jako v předchozím bodě, dále je třeba **rozšířit spolupráci s KTN K. E. Macana a SONS** a také **rozšířit celoživotní vzdělávání knihovníků v této specifické oblasti**, včetně vzdělávání školního. K zlepšení situace v konkrétních

knihovnách mohou mimo jiné opět pomoci evropské fondy.

3. Specifické služby mentálně znevýhodněným jsou v některých knihovnách oblastí práce s velmi dobrými výsledky. Nabídka vhodných služeb této skupině uživatelů by měla směřovat k rozšíření jejich šancí na hodnotné využití volného času i rozvoj osobních kompetencí. **Mnohem širší služby a podporu by měly knihovny poskytovat pečujícím osobám**, což bude vyžadovat **těsnější spolupráci se specialisty a organizacemi podporujícími osoby**; na centrální úrovni pak opět rozšíření celoživotního vzdělávání knihovníků o tuto specifickou oblast, včetně vzdělávání školního.

4. Služby sluchově handicapovaným probíhají v knihovnách bez významnějších problémů u skupin nedoslýchavých a postlingválně neslyšících, přednostně komunikujících v českém jazyce. Alespoň v **profesionálních knihovnách by však měla být perspektivně standardem indukční smyčka.** Zcela ojedinělé jsou specifické služby prelingválně neslyšícím. **Získávat lidi s tímto znevýhodněním pro četbu a studium** a umožnit jim adekvátní úroveň služeb mohou knihovny pouze ve spolupráci se specialisty, organizacemi sluchově znevýhodněných, tlumočníky do znakového jazyka a dalšími partnery, ale především s rodinami a specializovanými školami. I zde bude třeba **zainteresovat partnery, zřizovatele, sponzory, nadace a stát k větší podpoře a také rozšířit vzdělávání knihovníků v této specifické oblasti.**

Změna přístupu k lidem se zdravotním postižením čeká celou českou společnost, která v tomto smyslu pokulhává za Evropou, a knihovny by měly k problematice přistupovat proaktivně. Záleží samozřejmě také na poptávce či společenském tlaku komunit zdravotně znevýhodněných, jejich organizací a organizací podporujících a pečujících osob. Ve společném hledání možností spolupráce k oboustrannému prospěchu by měla napomoci intenzivní vzájemná komunikace zainteresovaných partnerů a samozřejmě také propagace služeb knihoven.

ZLATA HOUŠKOVÁ > Zlata.Houskova@nkp.cz
VLADANA PILLEROVÁ > Vladana.Pillerova@nkp.cz

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

ZPRACOVÁNÍ OSOBNÍCH ÚDAJŮ ČTENÁŘŮ

Zpracování osobních údajů čtenářů je součástí rutinního provozu knihoven, knihovny jsou proto ve smyslu ustanovení zákona o ochraně osobních údajů správci osobních údajů. Společně se tedy v tomto čísle zaměříme na některé aspekty jejich zpracování.

Jak jsme již uvedli v předchozích článcích, obecně je činnost knihoven upravena zákonem č. 257/2001 Sb., knihovním zákonem v platném znění. Tento zákon definuje celou řadu činností souvisejících s provozem knihovny a některé z nich také přímo upravuje. Zákon se však explicitně nezabývá zpracováním osobních údajů uživatelů knihoven – čtenářů, proto je nutné vycházet ze zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v platném znění, který se vztahuje na veškeré zpracování osobních údajů, nestanoví-li zvláštní zákony úpravu speciální.

Exkurz do problematiky osobních údajů začneme několika definicemi pojmů, které by mohly být považovány za nejednoznačné a mnohdy i za vágní. Tyto definice nám poskytne přímo zákonodárce, který jim věnoval celý jeden paragraf, a to konkrétně § 4 výše jmenovaného zákona o ochraně osobních údajů. Nahlíženo optikou příslušného zákona, je správcem osobních údajů každý subjekt, který určuje účel a prostředky zpracování osobních údajů, provádí takové zpracování a také za něj odpovídá.

Je nutné si vysvětlit, co zákon míní osobními údaji. Ty zákon dělí na osobní údaje obecně a osobní údaje citlivé. Obecně jsou osobními údaji jakékoliv informace týkající se určených nebo určitelných fyzických osob, k nimž se vztahují – tzv. subjekty údajů. Za určenou nebo určitelnou je fyzická osoba považována tehdy, jestliže ji lze přímo či nepřímo identifikovat na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro její fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu.

Citlivými údaji jsou pak osobní údaje vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuální životě, dále pak genetické údaje a údaje biometrické, které umožňují přímou identifikaci nebo autentizaci subjektů údajů. Podle názoru Úřadu na ochranu osobních údajů je dán rozsah identifikačních údajů nezbytných k účelu vedení evidence uživatelů knihovny jménem, příjmením, datem narození a adresou trvalého pobytu k určení fyzické osoby jako uživatele knihovny a číslem průkazu čtenáře jako evidenčním číslem knihovny.

Posledním pojmem, který si vysvětlíme, je zpracování osobních údajů. Zákon jej definuje jako jakoukoliv operaci nebo soustavu operací, které správce nebo zpracovatel (subjekt pověřený správcem nebo zvláštním zákonem ke zpracování osobních údajů) systematicky provádějí s osobními údaji, ať již automatizovaně nebo jinými prostředky. Zejména pak se zpracováním osobních údajů rozumí jejich shromažďování, ukládání na nosiče informací, zpřístupňování, jejich úprava nebo pozměňování, vyhledávání, používání, předávání, šíření, zveřejňování, uchovávání, výměna, třídění nebo kombinování, blokování a likvidace.

Navážeme vzhledem do některých povinností knihovny jako správce. Detailní rozbor jednotlivých povinností by totiž zcela jistě šel nad rámec účelu tohoto článku a také by patrně vyšel na několik čísel časopisu. Pro zájemce si dovoluji poskytnout informaci, že práva a povinnosti při zpracování osobních údajů jsou obsaženy v hlavě II. zákona o ochraně osobních údajů. Z výše naznačených důvodů se zaměříme především na ty z povinností, které jako stěžejní identifikoval Úřad pro ochranu osobních údajů ve svém Stanovisku č. 2/2002 (aktualizováno bylo v listopadu 2005).

Správce je oprávněn zpracovávat osobní údaje pouze se souhlasem subjektu údajů. Takovým souhlasem musí být svobodný a vědomý projev vůle subjektu údajů, jehož obsahem je svolení subjektu údajů se zpracováním osobních údajů. Nepostačí proto předpokládat, že uživatel knihovny musel být srozuměn s tím, že jeho osobní údaje budou zpracovány. Jak už to však v právu bývá, i z tohoto pravidla existují výjimky. Ty zákon uvádí v § 5 odst. 2. Knihovny totiž mají právo i zákonem stanovenou povinností chránit knihovní fond a vztah mezi knihovnou a čtenářem má smluvní charakter. Při vedení evidence uživatelů knihovny proto přichází v úvahu aplikace výjimky z důvodu, že je to nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce a je-li zpracování nezbytné pro plnění smlouvy, jejíž smluvní stranou je subjekt údajů – v tomto případě čtenář. Takovou výjimku lze však aplikovat pouze v případě, že by knihovna vedla evidenci jen čtenářů aktuálních výpůjček. Nad to by knihovna mohla takto získané osobní údaje uchovávat pouze do vrácení zapůjčeného a nepoškozeného knihovního fondu, neboť další povinností správce je uchování osobních údajů pouze po dobu, která je nezbytná k účelu zpracování, pak je nutné identifikační údaje čtenáře zlikvidovat. Poté mohou být zpracovávány např. údaje o realizované výpůjčce.

Při stanovení doby uchování osobních údajů o výpůjčkách je obecně potřeba vycházet ze skutečnosti, že každé poškození knihovního dokumentu je nutné zjistit bezprostředně po jeho vrácení čtenářem. Lze tedy shrnout, že doba nutná pro uchování osobních údajů o výpůjčkách je dána způsobem vedení výpůjčního protokolu. Vzhledem k tomu, že většina knihoven vede evidenci čtenářů jako evidenci stálou obsahující osobní údaje čtenářů vypovídající o uskutečněných výpůjčkách, v níž jsou trvale uchovávány i osobní údaje čtenářů, kteří nemají aktuálně zapůjčen žádný knihovní dokument, bude nutné, aby knihovny disponovaly souhlasem uživatelů knihovny jako subjektů osobních údajů. Při získávání takového souhlasu je knihovna povinna poskytnout čtenářům informace podle § 5 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů o tom, pro jaký účel zpracování a k jakým osobním údajům je souhlas dáván a na jaké období. Takový souhlas musí být knihovna schopna prokázat po celou dobu zpracování.

Mezi důležité povinnosti knihovny jako správce osobních údajů tedy patří informační povinnost, na jejímž základě je knihovna při shromažďování osobních údajů povinna informovat subjekt údajů o tom, v jakém rozsahu a pro jaký účel budou osobní údaje zpracovány, kdo a jakým způsobem bude osobní údaje zpracovávat a komu mohou být osobní údaje zpřístupněny. Dále pak musí správce subjekt údajů informovat o jeho právu přístupu k osobním údajům, právu na opravu osobních údajů, jakož i o právu žádat o vysvětlení a domáhat se odstranění nežádoucího stavu v souladu s citovaným zákonem.

Další samozřejmou povinností správce je přijetí takových opatření, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k osobním údajům, k jejich změně, zničení či ztrátě, neoprávněným přenosům, neoprávněnému zpracování či zneužití. Této povinnosti musí knihovna dostát i po ukončení zpracování osobních údajů. V rámci plnění této povinnosti musí knihovna zpracovat a dokumentovat přijatá a provedená technicko-organizační opatření k zajištění ochrany osobních údajů, zejména posuzovat příslušná rizika, stanovit podmínky a rozsah zpracování osobních údajů pro své zaměstnance a zavázat tyto zaměstnance k zachování mlčenlivosti o osobních údajích a o bezpečnostních opatřeních týkajících se zabezpečení osobních údajů. Tato mlčenlivost zaměstnanců trvá i po skončení zaměstnání nebo příslušných dílčích prací v knihovně.

Poslední povinností knihovny, s níž se v tomto článku seznámíme, je povinnost oznamovací, kterou zákon o ochraně osobních údajů upravuje v § 16. Na základě tohoto ustanovení je ten, kdo hodlá jako správce zpracovávat osobní údaje nebo změnit již registrované zpracování v souladu s příslušným zákonem, povinen tuto skutečnost písemně oznámit Úřadu na ochranu osobních údajů, a to ještě před zpracováním. Tuto povinnost musí splnit všechny knihovny vedoucí stálou evidenci uživatelů knihovny (viz výše), a to bez ohledu na formu vedení takové evidence a na rozsah zpracováváných osobních údajů. Povinnost se opět nevztahuje na knihovny, které vedou pouze evidenci výpůjček, obsahující identifikační a kontaktní údaje čtenářů, a záznamy v ní jsou uchovávány pouze po dobu trvání výpůjčky.

Připravované změny v Souborném katalogu SKAT

Souborný katalog naučné literatury SKAT, jehož tvorbu iniciovala firma LANius s. r. o., vzniká od roku 1995. Ve více než dvaceti knihovnách začala tehdy na základě smluv o dílo tvorba základu budoucího katalogu. V červnu roku 1996 se katalog SKAT stal základním majetkem nově vzniklého Sdružení uživatelů knihovního systému LANius. Členy tohoto zájmového sdružení právnických osob jakožto neziskové organizace (zákon č. 47/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů) jsou knihovny, které přispívají svými záznamy. V roce 1997 byl systém bezplatně poskytnut do sítě internet (www.skat.cz), a tím i všem knihovnám a informačním pracovištím. Jeho hlavním záměrem byla a je racionalizace Meziknihovní výpůjční služby (MVS). Sekundárně se fond katalogu SKAT stal využívanou bází kvalitních záznamů pro retrokonverzi katalogů naučné literatury členských knihoven. Tuto roli však v roce 1998 převzala báze sdílené katalogizace – ISHARE. V roce 2002 byl Souborný katalog naučné literatury připojen do Jednotné informační brány a o dva roky později do databáze ANSKAT obsahující excerpované články z periodik vycházejících v České republice. V roce 2005 došlo k přejmenování sdružení na Sdružení uživatelů knihovních systémů LANius, jehož členy jsou knihovny pracující s programy firmy LANius s. r. o.

V současné době obsahuje SKAT více než 294 000 titulů odborných monografií z fondu 201 knihovny, přes 552 000 bibliografických záznamů článků v ANSKAT. Dnes už SKAT není jediným katalogem v České republice. Vedle něj existuje řada kvalitních a díky internetu bez problémů dostupných zdrojů, ale své místo určitě stále má. Stávající zpracování dat již neodpovídá technickým možnostem a potřebám současnosti, proto správci katalogu navrhuji zautomatizovat fungování SKAT on-line stahováním záznamů prostřednictvím OAI provideru. On-line aktualizace umožní vidět opravy a především vyřazení svazků v reálném

čase a ne se čtvrtletním zpožděním, jak tomu bylo doposud. Implementace www katalogu Clavius a Z39.50 serveru Clavius zrychlí a z kvalitní vyhledávání jak v souborném katalogu, tak i v JIB.

Změny se dotknou i souborného katalogu článků ANSKAT. Nabízí se možnost stahovat všechny články z jednotlivých knihoven, a to bez ohledu na původní rozdělení titulů. Bude probíhat automatická kontrola na shodnost titulů, čímž se zamezí vzniku duplicit. Katalog by mohl jednorázově přijímat starší záznamy článků a vytvářet členským knihovnám archiv.

Otázkou budoucnosti je vznik Katalogu elektronických zdrojů, založeném na principu ANSKAT. Lokální databáze knihoven, zejména pak jejich autoritní údaje, by mohly být obohaceny o webové zdroje. V záznamu knihy nebo článku bude na katalogizačním lístku umístěn k dané problematice i internetový odkaz. Vyhledávání stávajících elektronických zdrojů by prováděly při katalogizaci členské knihovny. Zároveň by na vyhledávání odkazů pracovaly externistky (pracovnice kontrolující nyní záznamy pro SKAT), které by zajišťovaly i jejich kontrolu. Obohacením lokálních zdrojů by se SKAT lišil od ostatních souborných katalogů a pro členské knihovny by vznikla nová služba.

Výše uvedené návrhy byly předloženy loni na jaře na výroční členské schůzi sdružení. V září 2007 proběhla mezi členy SKATu anketa. Odpovědi zaslalo 62 knihoven, především z řad největších přispěvatelů. Výsledek – souhlasné odpovědi – je uveden v procentech.

1) Převod stávajících dat včetně www katalogu z prostředí LANius do prostředí Clavius SQL?	93 %
2) Automatické stahování záznamů z knihoven, které mají www katalog Clavius pomocí OAI providera?	98 %
3) Souhlasíte s tím, aby data SKAT již nebyla čtvrtletně vydávána na CD k instalaci do LANia?	98 %

4) Jste ochotni spolupracovat na opravě vašich záznamů?	100 %
5) Je vaše knihovna ochotna tvořit záznamy elektronických zdrojů (EZ) pro chystanou společnou bázi EZ?	61 %
6) Jste pro automatické stahování elektronických dokumentů (webových zdrojů) z členských knihoven?	93 %
7) Má SKAT doplňovat autoritní záznamy klíčových slov a předmětových hesel o odkazy na tyto webové zdroje?	84 %
8) Má SKAT zajistit distribuci kvalitních www odkazů ze serveru SKAT do www katalogů členských knihoven?	90 %
9) V článkové bázi ANSKAT přestat stahovat podle rozdělovníku a nadále stahovat všechny články?	62 %
10) Do článkové báze ANSKAT umožnit členským knihovnám „odložit“ starší články jako do archivu?	70 %

O stále popularitě Souborného katalogu naučné literatury SKAT svědčí odpovědi na poslední otázku *Jaké zdroje ve vaší knihovně nejčastěji používáte?* Knihovny měly seřadit od jedničky do pětky nejpoužívanější katalogy. Na prvním místě se jednoznačně umístil SKAT.

Velké knihovny preferují CASLIN, v těsném závěsu se drží Jednotná informační brána a na čtvrtém místě se umístila především v malých knihovnách stále aktuální Meziknihovní výpůjční služba. Poslední skončil ANSKAT.

Výsledky potvrdily, že většina členů souhlasí s nutností změn ve fungování souborného katalogu SKAT a ANSKAT. Nebrání se tvorbě nového katalogu Elektronických zdrojů, a to i přes kapacitní problémy, na které upozorňují. Mile nás potěšila stoprocentní ochota spolupracovat na opravě zaslaných záznamů.

K realizaci některých z výše uvedených změn přistoupíme již v průběhu letošního roku. Sdružení získalo dotaci z rozpočtu Ministerstva kultury ČR na projekt *Zkvalitnění tvorby a zpřístupnění databáze monografií SKAT*. Dojde k transformaci stávající databáze do databáze nové, která umožní importovat a exportovat data v libovolném MARC formátu. Nová databáze bude připojena do Jednotné informační brány. Změní se technologie sběru záznamů, jejich automatizované titulování s využitím OAI-PMH protokolu. Nákupem nového serveru bude zajištěna vysoká dostupnost serveru a dostatečný výkon pro další období.

PETRA ŠILHOVÁ > petra@lanius.cz

Vybrané překlady ze španělské a hispanoamerické literatury 2005–2007

2.

Rok 2006

Mezi překlady španělské literatury roku 2006 je třeba zmínit historické drama *Vytrvalý princ* (1629, El príncipe constante) od **PEDRO CALDERÓNA DE LA BARCA** (1600–1681), vrcholného představitele španělského divadla Zlatého věku a autora více než 200 her. Jedná se o moderní překlad dramatu, jehož děj se odehrává v roce 1430. Protagonistou je princ, který trpí pro svou vlast v zajetí. Hra vyšla poprvé v plném znění v překladu Vladimíra Mikeše (Artur, 136 s.).

Nakladatelství KMa–Levné knihy vydalo reedici nazvanou *Tři španělské pikareskní romány* (483 s.) v překladu O. Běliče, E. Hodouška a J. Forbelského. Kniha zahrnuje mistrovská prozaická díla specifického španělského románového žánru, jehož přínos pro moderní světový román je nesporný. Zahrnuje překlady děl *Život Lazarilla z Tormesu*, *Život rošťáka* a *Život a skutky Estebanilla Gonzáleze*.

Ve stejném roce vyšla také reedice básnické sbírky *Kastilské pláně* (1912, Campos de Castilla, č. 1962), kterou vydalo nakladatelství BB/art (176 s.). Autorem sbírky je známý špa-

nělský básník **ANTONIO MACHADO** (1875 až 1939), představitel Generace 98, který v tomto díle zpracovává dva ústřední tematické okruhy, zaměřené na kastilskou krajinu, na její minulost a tradice a na kastilského člověka, jenž podává svou osobní výpověď o vztahu k rodné zemi.

Soudobá španělská spisovatelka, novinářka a publicistka **JULIA NAVARROVÁ** (*1953) je autorkou románu *Bratrstvo turínského plátna* (2004, La hermandad de la Sábana Santa), který vyšel v překladu Vladimíra Medka (Mladá fronta, 424 s.). Kniha se záhy po svém vydání stala mezinárodním bestsellerem, oblíbeným u čtenářů hledajících napětí a dobrodružství. Román nabízí záhadu plátna, do kterého bylo kdysi zavinuto tělo Ježíše Nazaretského. Děj vrcholí v tajemném prostředí turínských katakomb.

Další současný španělský autor **ENRIQUE VILA-MATAS** (*1948) je obtížně zařaditelným prozaikem, který s oblibou mísí žánry a styly a rád ruší hranici mezi skutečností a fikcí. V roce 2006 byl vydán jeho román *Bartleby a spol.* (2000, Bartleby y compañía) v překladu Lady Hazaiové (Garamond, 180 s.). Dílo tvoří 86 poznámek pod čarou k neexistujícímu textu, které sepisuje samotářský úředník – depresivní nešťastník, který je zároveň autorem jednoho literárního díla. Po jeho napsání však s literární tvorbou přestává a soustřeďuje se na sestavení seznamu „Bartlebyů“, autorů, kteří vlivem negací světa ustali se svou literární činností: např. Rulfo, Rimbaud, Salinger.

Záhadný román nazvaný *Poslední tajemství Leonarda da Vinciho* (2004, El último secreto de Da Vinci), ve kterém je postava Leonarda da Vinciho spojována s turínským plátnem, vyšel z pera španělské autorské dvojice – inženýrů **DAVIDA ZURDA** (*1971) a **ÁNGELA GUTIÉRREZE** (*1972). Dílo přeložila Simoneda Dembická a vydalo jej nakladatelství Jota (320 s.). Bylo přeloženo do více než osmi jazyků.

Španělský prozaik **CARLOS RUIZ ZAFÓN** (*1964) je autorem bestselleru s prvky historického a gotického románu *Stín větru* (2001, La sombra del viento), který vyšel v překladu Atheny Alchazidu v nakladatelství Dokořán (458 s.). Dílo je první částí čtyřdílného románového cyklu, v němž se připomíná atmosféra frankistického režimu. Děj je situován do Barcelony první poloviny dvacátého století. Protagonistou-vypravěčem je Daniel Sempere, který se jako chlapec dostává v doprovodu otce na tajuplné pohřebiště zapomenutých knih. Zde náhodně vybere dílo *Stín větru* a začne pátrat po jeho autorovi.

Katalánský autor **QUIM MONZÓ** (*1952) je znám českému čtenáři překladem románu *Průsvih na druhou* (1990, La magnitud de

la tragedia), jehož se zhostil Jan Schejbal (Faun, 196 stran). Jedná se o lehce provokativní dílo se silně erotickým nábojem, jehož ústředním tématem je nekomunikativnost osamocně se cítících a žijících postav.

Bilingvní texty španělsko-české jsou zastoupeny dvěma tituly. Jedná se o dílo **OLDŘICHA KAŠPARA** nazvané *Kojot a oposum a jiné mexické pohádky* (El coyote y el tlacuache y otros cuentos) a *Proč se indiáni bojí soviho křiku* (Por qué los indios temen el canto del búho). Obě knihy, určené pro mírně pokročilé čtenáře, vydalo nakladatelství Garamond (202 s., 248 s.). Překladu do mexické španělštiny se zhostila Ludmila Holková.

Argentinská literatura byla v roce 2006 zastoupena překlady románů dvou autorů. Jedná se o detektivní román *Kdo vraždí v Oxfordu* (2003, Crímenes imperceptibles) od **GUILLELMA MARTÍNEZE** (*1962), který přeložila Marie Jungmannová a který vyšel v nakladatelství Abonent ND (224 s.). Dílo vyšlo opakovaně v mnoha zemích a připravuje se

i jeho filmová verze. Protagonistou-vypravěčem je mladý Argentinec, matematik (stejně jako sám autor), který odjíždí do Oxfordu studovat. Zde se setkává se sérií záhadných zločinů. Martínez věrně vykresluje psychologii postav i prostředí města. Jde o napínavé čtivé dílo, které je napsané jednoduchým, ale precizním jazykem.

Další současný argentinský spisovatel, novinář, diplomat a advokát **HÉCTOR TIZÓN** (*1929) se představuje románem *Krásy světa*

(2004, La belleza del mundo) v překladu Jana Matuše (Julius Zirkus, 176 s.). Dílo, rozdělené do tří částí, popisuje příběh včelaře z malé vesnice zapadlé provincie, jenž se zamiluje do místní dívky, kterou záhy opustí pro nevěru. Po dvaceti letech se vrací do rodné vsi, kde smrt jeho kdysi milované Laury způsobí, že ztrácí vše, co bylo v jeho životě důležité: „Veškerá lidská existence je klam, že smrt a život jednotlivce nic neznamenají“. Tizonův román je alegorickým dílem o hledání životních krás, samotného smyslu života a hledání identity jednotlivce.

V roce 2006 vyšel další překlad prozaické tvorby chilské autorky **ISABEL ALLENDEOVÉ** (*1942) nazvaný *Eva Luna* (1987) v překladu Aleny Jurionové (nakladatelství BB/art, 284 s.). Dílo zachycuje příběh dívky Evy, dcery chudého indiána, která po své matce zdědí mimořádné vypravěčské nadání. Kniha popisuje Evin životní osud od útlých let strávených jako nalezenec v pralesní misi po pozdější úspěchy, které zažívá jako autorka oblíbených televizních seriálů.

JORGE ZÚÑIGA PAVLOV (*1965), původem Chilan, který žije od listopadu 1988 v Praze, je autorem povídkového souboru *La Casa Blú, historky z jihoamerického podsvětí* (2006, Historias del bajomundo latinoamericano). Tento soubor byl vydán nakladatelstvím

Garamond, v překladu Dity Grubnerové (334 s.), k desátému výročí založení kavárny La Casa Blú. Právě tato pražská kavárna je místem setkání postav. Kniha vyšla v dvojjazyčném českošpanělském vydání.

V překladu Terezy Hofbauerové (nakladatelství Rybka Publishers, 128 s.) vyšlo dílo určené pro děti známého chilského autora **LUISE SEPÚLVEDY** (*1949). Jedná se o knihu *O rackovi a kočce, která ho naučila létat* (Historia de una gaviota y del gato que le enseñó a volar), ze které se mohou na základě příběhu o čtyřech kočkách, které chtějí naučit létat ptáče racka, poučit o toleranci, odpovědnosti a síle rodičovské lásky.

Prozaická tvorba kolumbijského autora **GABRIELA GARCÍI MÁRQUEZE** (*1928) byla během roku 2006 opakovaně reeditována. Zmíňme velmi ceněný román *Všechna špina světa* (1955, La hojarasca) v překladu Vladimíra Medka (Odeon, 112 s.). Provádí rekonstrukci života venkovského lékaře, který spáchá sebevraždu. Popisuje dusnou atmosféru v obci, vyvolanou pohřbem tohoto podivína.

Druhou reedici je vydání novely *Plukovníkovi nemá kdo psát* (1961, El coronel no tiene quien le escriba), ve které protagonistu-veterán z občanské války marně čeká na příznání vojenské penze. Tento sentimentálně laděný krátký román, ovlivněný četbou Hemingwaye, byl vydán nakladatelstvím Odeon (96 s.) v překladu Hany Posseltové.

Stejně nakladatelství také reeditovalo román *Zlá hodina* (1962, La mala hora) v překladu Vladimíra Medka (176 s.). Děj díla se opět odehrává v Macondu, kde vládne napětí, nenávisť a násilí mezi místními obyvateli. Tato venkovská „kronika“ je psána v duchu Faulknera a stylem Hemingwaye.

Vladimír Medek přeložil také dílo *Dobrodružství Miguela Littína v Chile* (1986, La aventura de Miguel Littín clandestino en Chile). Český překlad má rozsah 136 stran. García Márquez v knize zachycuje osobní dramatický příběh chilského režiséra Miguela Littína, jenž

byl donucen k odchodu do exilu. Navrací se do rodné země se změněnou identitou jako uruguayský obchodník, aby zde natočil film o Pinochetově diktatuře.

ERNESTO CHE GUEVARA (1928–1967), kubánský revolucionář argentinského původu, podnikl v roce 1951 devítiměsíční cestu po Latinské Americe na starém motocyklu. Jeho zápisky z cest nazvané *Motocyklové deníky* (1952, Diarios de motocicleta) vydalo nakladatelství Labyrinth a Triton v překladu Jana Richtera (234 s.) s doslovem Stanislava Škody.

Nakladatelství Garamond vydalo v roce 2006 autobiografický román *Vrátný* (1988, El portero) kubánského prozaika, básníka a dramatika **REINALDA ARENASE** (1943–1991), v překladu Anežky Charvátové (226 s.). Tento autorův poslední román, napsaný před spácháním sebevraždy, je považován za jeho myšlenkový a literární odkaz. Je to jediné dílo Arenase, jehož děj se odehrává mimo Kubu. Protagonista Juan je kubánským imigrantem v New Yorku. Každodenně otevírá jako vrátný dveře. Jedná se však o dveře do „jiného“ svobodného světa. Autor pracoval s černým humorem, ironií a (auto)parodickou nadsázkou.

Nepříliš známý kubánský autor **GUILLERMO ROSALES** (1946–1993) napsal román o lidském zoufalství a naději, ve kterém barvitě líčí krutou realitu lidského života ovlivněného nešťastným osudem. Dílo *Boarding Home* (1987, La casa de los naufragos) vyšlo v nakladatelství Fra (106 s.) v překladu Petra Zavadila. Protagonistou-vypravěčem je kubánský spisovatel William Figueras, který emigruje do USA a zde nakonec skončí v útulku pro duševně nemocné, nazvaném Boarding Home. Román kubánského autora zaujme upřímností svědecké výpovědi o ztracených iluzích a ztracení lidské existence.

Český čtenář se v roce 2006 mohl také seznámit s reprezentativním výběrem kubánských textů nazvaným *Kubánská čítanka* (nakladatelství Labyrinth, 324 s.) v překladu Jiřího Holuba, Anežky Charvátové, Denisy Kantnerové, Stanislava Škody a Petra Zavadila. Tato dvojjazyčná

čítanka, jejímiž editory jsou Margarita Mateová Palmerová a Stanislav Škoda, obsahuje např. povídky od Senela Paze, Zoé Valdésové, esej Carlose A. Aguilery a portréty dvanácti polooficiálních, zakázaných a exilových kubánských autorů.

Peruánský prozaik **MARIO VARGAS LLOSA** (*1936) napsal v roce 2002 román *Kozlova slavnost* (La fiesta del Chivo), který o čtyři roky později vyšel v českém překladu Petra Zavadila (Mladá fronta, 416 s.). Dílo představuje mnohvrstevný příběh-svědectví o diktatuře Rafaela Leónida Trujilla, řečeného Kozel, který vládl pevnou rukou v Dominikánské republice. Podává svědectví o jeho zločinech i vraždě samotného tyрана.

Významná současná peruánská básnička **BLANCA VARELOVÁ** (*1926), představitelka surrealistické poezie, která se opakovaně inspirovala v poezii orientální, je autorkou básnické sbírky *Křídla na konci všeho* (1949 až 2000, Donde todo termina abre las alas). Kniha vyšla v překladu Petra Zavadila (nakladatelství Agite/Fra, 184 s.). České vydání je výběrem z osmi sbírek sebraných v dílo, které čítá celkem 285 stran.

Uruguayec **NANDO PARRADO** (*1949) napsal dobrodružný román *Zázrak v Andách. 72 dní na ledovci a moje dlouhá cesta domů* (2006, Milagro en los Andes: 72 días de la montaña y mi long trek inicio), který vyšel v překladu Dany Šimonové (nakladatelství Práh, 334 s.). Protagonista vzpomíná v podobě osobní výpovědi na ztroskotání letadla, v němž cestoval společně s 15 členy ragbyového týmu a fanoušky na společné utkání v Chile. Uruguayské letadlo se v roce 1972 zřítilo v Andách, cestující zůstali

několik dní a nocí na ledovci ve výšce 3500 metrů, kde museli bojovat o holé přežití. Podle románu vznikl také filmový scénář.

Rok 2007

ROSA MONTEROVÁ (*1951) se představila jedním ze svých nejosobitějších děl nazvaným *Tichý blázen* (2003, La loca de la casa). Dílo je směsí románového žánru a eseje s autobiografickými prvky. Zachycuje autorčinu vypravěčskou hru, v níž se dostává nejen do svého nitra, nýbrž putuje i do vnitřních světů několika spisovatelů jako jsou Goethe či Tolstoj. Jedná se o příběh o snech, fantazii, vášni, strachu i pochybách. Knihu vydalo nakladatelství Dauphin v překladu Jana Horáčka (200 s.).

Španělský prozaik **JUAN MARSÉ** (*1933) napsal v roce 2001 novelu *Jestěrci ocásky* (Rabos de lagartija), jejíž překlad Marie Jungmannové vydal Odeon (272 s.). Novela zobrazuje frankistické Španělsko v podobě mozaiky skutečnosti a fikce. Název románu evokuje autorovy vzpomínky na dětství a klukovskou hru. Román naznačuje, jak křehké jsou hranice mezi realitou a fikcí, mezi pravdou a lží, dobrem a zlem, láskou a nenávistí. V tomto smutném příběhu vystupují postavy reálné a „vysněné“.

Španělská novinářka **LUCÍA ETXEBAR-RIOVÁ** (*1966) je představena českému čtenáři překladem románu *Láska, zvědavost, prozac a pochybnosti* (1997, Amor, curiosidad, prozac y dudas). Překlad Hany Kloubové vydalo nakladatelství Garamond (284 s.). Román je prvním prozaickým autorčinným dílem, které mělo po svém vydání velký úspěch. Je psané velmi osobitým stylem a vypovídá o hledání ženské identity a podává současný ženský pohled tří sester – Rosy, Cristiny a Any – na život. V roce 2001 se dočkalo filmového zpracování.

JOSÉ ORTEGA Y GASSET (1883–1955), největší španělský myslitel a filozof 20. století, je českému čtenáři již dobře znám. V roce 2007 byl nakladatelstvím Host vydán překlad Martiny Mašinové (120 s.) nazvaný *Meditace o Quijotovi* (1914, Meditaciones del Quijote). Tato trojice esejů, zkoumající španělský život a kulturu, je částí rozsáhlejšího edičního pro-

jektu. Jedná se o dílo charakteru filozoficko-literárního, je věnováno Ramirovi de Maeztu. Ortega y Gasset je v tomto svém krátkém pojednání o románu představován jako „potulný rytíř“ filozofie.

MATILDE ASENSIOVÁ (*1962), rodačka z Alicante, je známa v současné španělské literatuře především jako úspěšná autorka historických románů. Také dílo *Poslední velmistr* (2001, El último Catón) vydané v překladu Dagmar Kalové v nakladatelství Domino (331 s.) patří do stejné žánrové linie. Protagonistka příběhu, mladá paleografka Ottavia Salinová, hledá posledního velmistra řádu, aby objasnila záhadné znaky na těle mrtvého muže. Na své cestě minulostí představuje Vatikán jako „svět ve světě“ a odhaluje roušku tajemství křesťanství.

Madridský rodák **JAVIER MARÍAS** (*1951), spisovatel, překladatel a člen Španělské královské akademie, představil v uplynulém roce českému čtenáři svou „románovou smyšlenku“ *Všechny duše světa* (1989, Todas las almas). Překlad Blanky Stárkové vydalo nakladatelství BB/art (208 s.). Marías zprostředkovává vlastní vzpomínky. Vypráví příběh, který zažívá profesor španělské literatury po dobu dvou let v Oxfordu. Literární kritikové dílo označují za „předstíranou autobiografii“ či „falešnou literární autobiografii“. Je psáno elegantním stylem a jazykem, autor umně mísí prvky komické s tragickými.

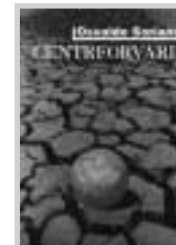
Španělský esejista druhé poloviny 19. století a předchůdce Generace 98 **ÁNGEL GANIVET** (1865–1898) je autorem vrcholného díla, knihy esejů z roku 1897, ve které všestranně rozebírá podstatu španělské povahy. Knihu *Španělské idearium* (Idearium español) vydal Luboš Marek v překladu Anny Tkáčové (143 s.). Granadský rodák Ganivet v ní prezentuje své představy o východisku z politické a morální krize a o budoucnosti Španělska. Dále dílo obsahuje otevřené dopisy mezi Ganivetem a Miguelem de Unamunem, další významnou osobností výše uvedené generace. Jeho úvahy

a reflexe španělského „problému“ jsou blízké náhledu romantiků.

Argentinský dramatik, herec a režisér **RAFAEL SPREGELBURD** (*1970), inspirován soukromou návštěvou Prahy, napsal v roce 1996 jedno ze svých nejpesimističtějších děl *Rozvrácený krucifix* (Raspando la cruz). Český překlad Martiny Černé vydalo nakladatelství Transteatral (86 s.). Autor, patřící k tzv. novému argentinskému divadlu, v této hře využívá postmoderních postupů. Za hlavní téma zvolil portrét české společnosti během nacistické okupace. Děj hry vypráví neobvyklým způsobem jakoby nadvakrát: lineárně a retrospektivně, aby dosáhl mimořádného účinku aluze apokalypsy, zničení světa.

Světově proslulý argentinský prozaik **JULIO CORTÁZAR** (1914–1984) napsal v roce 1960 román *Výherci* (Los premios), jehož český překlad Blanky Stárkové vydalo v roce 2007 nakladatelství Garamond (464 s.). Rozsáhlé dílo zachycuje nejen nejednoznačnou skutečnost demonstrující existenciální úzkost, ale je zároveň chápáno jako alegorie argentinského snobství.

Další překlad argentinské literatury pochází z pera prozaika a vášnivého hráče fotbalu **OSVALDA SORIANA** (1943–1997). Patří ke generaci autorů, kteří hledají obnovu románu v pokleslých žánrech. V roce 1986 byly přeloženy jeho dva romány z 80. let 20. století *No habrá más penas ni olvido* (Pomine stesk i zapomnění) a *Cuarteles de invierno* (Kasárna v zimě) pod společným názvem *Knokaut*. V těchto dílech kritizuje téma peronismu a zpracovává jej za pomoci grosteskních a melodramatických filmových a detektivních prostředků. V uplynulém roce vyšlo česky jeho dílo nazvané

Centrforvard (Memorias del Mister Pelegrino Fernández), které vycházelo na pokračování v buenosaireském deníku Página 12. Tato „knihy o fotbalu a lidech z Patagonie“ je členěna do dvou částí. Překlad Jana Mattuše

a Anežky Charvátové vydalo nakladatelství Julius Zirkus (216 s.).

Mexická spisovatelka a novinářka **ELENA PONIATOWSKA** (*1933) je autorkou silného emocionálního příběhu *Drahý Diego, objímá Tě Quiela* z roku 1976 (Querido Diego, te abraza Quiela). Překlad Anny Tkáčové vyšel v nakladatelství Práh (71 s.). Dílo obsahuje dvanáct fiktivních dopisů Quiely, ruské malířky, která žije v exilu v Paříži a jejíž skutečné jméno je Angelina Bellofová. Dopisy jsou určené slavnému malíři, muralistovi Diegu Riverovi. Angelina je během šesti měsíců odesílá do Mexika a prezentuje v nich svůj náhled nejen jako nešťastná statečná žena, která hovoří o své lásce, nýbrž popisuje i situaci porevoluční mexické kultury.

Tvorba kolumbijského prozaika **GABRIELA GARCÍI MÁRQUEZE** (*1928) byla v uplynulém roce zastoupena překladem románu *Zpráva o jednom únosu* (1996, Noticia de un secuestro). Dílo, přeložené Vladimírem Medkem (Odeon, 256 s.), zpracovává formou „kroniky“ reálný příběh ze současné Kolumbie. García Márquez detailně popisuje únos několika mediálně známých osobností (např. Maruji Pachónové de Villamizar a jejího manžela Alberta, Mariny Montoyové, Francisca Santose), jejich uvěznění drogovými kartely a možné propuštění. Zachycuje dobu 90. let 20. století, kdy se v Kolumbii běžně prováděly únosy z důvodů politických či osobních.

Peruánská literatura je zastoupena překladem románu *Ráj je až za rohem* (2003, El paraíso en la otra esquina), jehož autorem je **MARIO VARGAS LLOSA** (*1936). Světově známý prozaik ve svém historickém díle zachycuje životní osudy francouzského malíře Paula Gauguina a jeho babičky Flory Tristánové. Autor konfrontuje dva odlišné náhledy na svět – pohled přísné feministky a náhled umělce. Překlad Jana Hlouška a Jiřího Holuba vydalo nakladatelství Mladá fronta (368 s.).

Poslední román Vargase Llosy nazvaný *Zlo-*

bivá holka (2006, Travesuras de la niña mala) vyšel u příležitosti jeho 70. narozenin. V češtině jej vydalo nakladatelství Garamond v překladu Vladimíra Medka (396 s.). Jedná se o tzv. bilanční román, rozdělený do sedmi kapitol. V něm značně autobiografický protagonista Peruánc Ricardo Somocurcio, dospívající člen vyšší limské vrstvy, popisuje klíčové události čtyř desetiletí odehrávajících se ve stejných místech, která kdysi navštívil sám autor (Lima, Paříž, Londýn, Tokio a Madrid). Popisuje postupnou proměnu názorů západních in-

telektuálů ve druhé polovině 20. století. Protagonista-vypravěč se bezhlavě zamiluje do „nezvedené holky“, chilské dívky pocházející z bídých poměrů, jež ho provází celým jeho putováním a která mu provádí různé kousky. Dle samotného autora je toto dílo jeho prvním románem o lásce, ve kterém zachycuje bouřlivý až chorobný vztah dvou zamilovaných. Román naznačuje nakročení Vargase Llosy k tématům erotického charakteru.

HELENA ZBUDILOVÁ > zbudil@ff.jcu.cz

Je profese knihovníka úplně zastaralá?

6.

33 DŮVODŮ PROČ JSOU KNIHOVNY A KNIHOVNÍCI STÁLE MIMORÁDNĚ DŮLEŽITÍ

16. Knihovny se mohou přizpůsobit kulturním změnám

Národní komise pro knihovny a informační vědu v USA (NCLIS) je jednou z neščetných skupin, které diskutují o „fyzických“ knihovnách v digitálním věku. Sympozium NCLIS v roce 2006 zpracovalo studii, která volá po pročištění toho, co prostor knihovny představuje. Jeden ze závěrů říká, že se mají méně podobat „skladům“ a související druhý názor, že se mají podobat více „intelektuálním křižovatkám“ pro práci, učení, výuku a nové typy programů.

17. Některé tyto změny již probíhají

A jsou samozřejmě starší než internet. Už desetiletí se společnost snaží o celistvější porozumění světu a zlepšení přístupu k informacím. Hledání nových metod organizace vzdělávacích struktur (včetně knihoven) probíhá už dlouho a velmi aktivně. A i když knihovny nebudou figurovat u mnoha lidí na pomyslném seznamu deseti nejšpičkovějších typů zařízení, bez kterých nemohou být, přizpůsobují se.

Ředitelka knihoven *Washingtonské státní*

univerzity Virginia Steel například volá po maximalizaci sociální a interaktivní povahy fyzického prostoru knihovny. Studium ve skupinách, výstavy, občerstvení a káva, možnost popovídat si, žádné šeptání či šuškáni – to je nová, měnící se knihovna.

18. Likvidace knihoven by mohla přerušit důležitý proces kulturního vývoje

Knihovna, kterou dnes důvěrně známe – veřejná nebo třeba vysokoškolská instituce, která půjčuje knihy zdarma – je produkt demokratizace poznání. Za starých časů nebyly knihy tolik dostupné a soukromé knihovny nebo knižní kluby byly výsadou bohatých.

Změna započala teprve kolem roku 1800, kdy přibýlo více veřejných knihoven. Rozkvět knihoven, částečně také jako nástroje, který měl přispět k odlišení Spojených států od nacistického Německa, které knihy páliho, začal pod dohledem prezidenta F. Roosewelta. Tento zvýšený zájem o vzdělávání dokonalejší liberální společnosti kulminoval v roce 1956, kdy byl vydán *Library Services Act* (Zákon o službách knihoven), který poprvé zavedl federální financování knihoven. Dnes jsou v USA desítky tisíce veřejných knihoven.

WILLIAM SHERMAN
> přeložil MIROSLAV RESSLER

Zvukové knihy v roce 2008

Cyklus seminářů pro pracovníky zvukových oddělení pod názvem *Zvukové knihy v roce...* jsme zahájili roku 1998 a letošní 10. ročník se bude velmi dobře pamatovat. V Městské knihovně v Třebíči se 22. dubna 2008 sešlo 64 knihovnic a knihovníků ze 40 knihoven, což je nejvyšší účast za celé období.

Zájem vyvolal především obsah první části programu semináře, což byly praktické záležitosti, jež vyplynuly ze zkušeností prvních měsíců práce s formátem MP3. Tato část patřila zástupcům Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v Praze (KTN) – řediteli Bohdanu Roule, vedoucí úseku knihovny Dagmar Turkové a Renátě Meyerové. Zodpověděli řadu dotazů týkajících se především nových smluvních podmínek, za jakých je možno služby zvukových knihoven poskytovat, nabídky titulů v MP3 formátu, zpracování nových titulů a postupného obnovování titulů původně vyrobených na magnetofonových kazetách. Další řada dotazů se vztahovala k objednávkám, zpracování v automatizovaných knihovnických systémech, evidenci a půjčování zvukových knih formátu MP3 na přídavných zařízeních a pořizování alternativních nosičů MP3 souborů zvukových knih.

Telegraficky uvádíme alespoň několik informací, postřehů a diskutovaných témat:

1. Objednávky zvukových knih

- Pro letošní rok je připraveno asi 100 nových titulů a 400 obnovených. Číslo není přesné, protože se bude stavět nové studio KTN v budově Ve Smečkách a zároveň o dvě studia v Krakovské ulici knihovna přijde. Proto je možné, že produkce nových titulů bude nižší.
- Objednávky se realizují přes stránky knihovny www.ktn.cz v sekci *Zprávy knihovnám* (<http://www.ktn.cz/knihovnam>), kde je nabídka nových i obnovených titulů, její číslo a datum platnosti objednávky; na semináři bylo domluveno, že nové nabídky budou knihovnám avizovány e-mailem.
- Objednávka musí obsahovat následující údaje: katalogovou signaturu, autora, název a počet CD; vzor objednávky: *MP 3950 Millman, Dan: Sokrates 1 CD*.
- Objednávky oprav musí obsahovat následující údaje: katalogovou signaturu, autora, název, číslo

poškozené kazety/celkový počet titulů; vzor objednávky: *Z/3608 Shabin, David: Posedlost 3/8*.

- KTN připravuje nové [www](http://www.ktn.cz) stránky, které mimo jiné budou nabízet zlepšení organizace katalogu a rozšířené možnosti vyhledávání, zjednodušenou správu čtenářů a uživatelů, organizaci on-line výpůjček děl v podobě MP3 souborů. Čtenář pak bude mít možnost, po splnění určitých podmínek, si tituly stahovat sám.

2. Katalogizace zvukových knih, především záložních kopií a souborů MP3 uložených v PC

- Přírůstkové číslo a signaturu si určuje každá knihovna podle katalogizačních pravidel a možností programu, který používá; KTN doporučuje používat jejich signatury, tento způsob pak usnadňuje vyhledávání v katalogu a opravy.
- Originál obsahuje kromě všech náležitostí v poli *svazky* (Clavius) cenu, nákladovou cenu, způsob nabytí koupě, v poli *rozsaň* druh dokumentu CD.
- U kopie (záložní disk nebo soubory MP3 uložené v PC) je v podpoli *nákladová cena* uvedeno 0 Kč, způsob nabytí vlastní a do podpole *poznámka* lze dopsat pro odlišení elektronický dokument. Druh dokumentu lze odlišit i signaturou. Tyto soubory nesmí být uloženy v počítači, který je připojen na internet. Všechny výše uvedené náležitosti jsou pouze doporučením, nikoliv závaznými pravidly.

3. Přihlášky nových knihoven

- Knihovny, které mají zájem nakupovat a půjčovat zvukové knihy, mohou kontaktovat vedoucí knihovny paní Dagmar Turkovou (turkova@ktn.cz), poté obdrží smlouvu, po jejímž podpisu jsou oprávněny poskytovat tuto službu zdravotně postiženým.

4. Ediční komise

- Komise se schází jedenkrát za rok v zastoupení KTN Praha, KJM Brno, MěK Hradec Králové, MěK Plzeň a SONS. Letos se komise sešla 29. 4. 2008, kdy odsouhlasila kromě jiných i tituly českých detektivek, romány Vlasty Javořícké či Danielle Steel. Návrhy do komise může podávat každá knihovna, která půjčuje zvukové knihy.

Druhou část programu, věnovanou speciálním činnostem některých knihoven v oblasti práce se zdravotně postiženými, zahájila ředitelka MěK v Třebíči Mgr. Marie Dočkalová s prezentací projektu *Digitální zvuková knihovna*. Projekt byl realizován v rámci grantového systému *Zdravé město Třebíč*. Jeho cílem bylo nejen řešit problematiku digitalizace služeb zvukových knihoven pro zdravotně posti-

Foto archiv knihovny

žené, získat finanční prostředky na nákup zvukových knih ve formátu MP3, přehrávače MP3 a potřebný počet nových nosičů (USB flash-disky, SD karty, čtečka SC karet k počítači), ale především pomocí překonat obavy zdravotně postižených klientů z přechodu na tuto podobu zvukové knihy. Proto hned v počátku projektu v květnu 2007 byla pro cílovou skupinu uživatelů knihovny připravena prezentace, na které se záměrně přilíši neteoretizovalo, ale prakticky se na jednom z přehrávačů předváděly všechny výhody MP3 formátu. Čtenáři si hned všechna nová zařízení vyzkoušeli. Setkání se zúčastnila i pracovníce sociálního odboru Městského úřadu, která přítomné informovala o postupu, jak mohou získat vlastní přehrávač MP3 do ceny 5000 Kč jako kompenzační pomůcku. Vzhledem k tomu, že jej lze pořídit už od 2000 Kč, využili pak tuto možnost téměř všichni uživatelé zvukové knihovny. Prezentace digitální knihovny pak probíhala ještě několikrát, včetně vystoupení pro veřejnost v rámci pravidelné akce *Zdravé město – Dny zdraví*, která se v říjnu často časově kryje s Týdnem knihoven. Projekt nakonec získal ocenění grantové komise Zdravého města Třebíče v podprogramu Sociální služby.

Radka Vojáčková z dětského oddělení Krajské vědecké knihovny v Liberci, která je pověřená v rámci své pracovní činnosti kontakty s odbornou veřejností pro oblast rozvoje čtenářství, představila pro-

jekt *Děti čtou nevidomým dětem*. Jeho výsledkem jsou zvukové knihy určené pro slabozraké a nevidomé děti. Finanční podporu poskytlo Ministerstvo zdravotnictví a dosud bylo nahráno 6 titulů knih. Cílem projektu rovněž je, aby se dětské zvukové knihy dostaly i do knihoven. Knihovny, které mají o tyto zvukové knihy zájem, se můžou obrátit na kontaktní adresu Radky Vojáčkové – vojackova@kvkli.cz. Díky finanční podpoře MZ ČR je možné získat knihy formou daru.

Závěr semináře patřil Mgr. Štěpánce Ryšavé a Ludmile Nohýnkové z hospicové knihovny *Cesty domů*. Knihovna *Cesty domů* je veřejnou knihovnou a budovaný fond tzv. paliativní literatury pojednává o všech aspektech paliativní péče, tj. o smrti, umírání, péči o umírající i péči o pozůstalé. Knihovna slouží **zdravotníkům a dalším pečujícím profesím, studentům, dobrovolníkům a pozůstalým**. Katalog literatury je volně přístupný na internetu. Knihovna vznikla s podporou finančních prostředků programu Phare EU a z grantu Magistrátu hlavního města Prahy. V roce 2006 byla knihovna vyhlášena Knihovnou roku v kategorii *Informační počin*.

Poděkování patří všem zúčastněným a těšíme se na setkání opět v příštím roce.

JITKA NĚMCOVÁ > jnemcova@knihovnatr.cz

Podklady dodala: Dagmar Turková, vedoucí KTN pro nevidomé K.E. Macana v Praze

ČTENÁŘ vyzývá

Časopis *Čtenář* otiskne v jednom z příštích čísel článek Petra Šámala o českém knihovnictví na počátku padesátých let 20. století, jenž je mimo jiné věnován tzv. tuchlovickému hnutí. Autor by rád získal podrobnější informace o této akci (případně o tehdejší činnosti čtenářských kroužků, vyřazování knih z knižního fondu atp.). Proto se obrací na pamětníky (či na místní kronikáře), aby se s ním podělili o své vzpomínky, případně jej upozornili na prameny, jež se týkají činnosti lidových knihoven v tomto období.

Kontakt: Petr Šámal, Ústav pro českou literaturu AV ČR, Na Florenci 3, Praha 1, 110 00; samal@ucl.cas.cz.

ŠVÉDSKÝ INSTITUT DĚTSKÝCH KNIH

Švédský institut dětských knih (*Svenska Barnboks Institutet, SBI*) je speciální knihovna otevřená pro veřejnost a zároveň je informačním centrem pro literaturu dětí a dospívající mládeže. Jejím cílem je propagovat tento druh literatury ve Švédsku stejně, jako švédskou dětskou a mládežnickou literaturu v zahraničí. Knihovna byla založena 7. prosince 1965 a její provoz byl zahájen o dva roky později. Od 1. července 1989 pracuje Institut pod dohledem Královské knihovny.

Institut řídí rada, která se skládá ze zástupců zakladatelů, předseda je volen vládou. Zakladateli jsou:

- Univerzita ve Stockholmu (*University of Stockholm*),
- Asociace švédských nakladatelů (*the Swedish Publishers Association*),
- Město Stockholm (*the City of Stockholm*),
- Unie švédských spisovatelů (*Swedish Writer's Union*),
- Švédská asociace ilustrátorů (*the Swedish Association of Illustrators*).

Provoz je financován ze státních dotací ministerstva školství. Další formy podpory jsou poskytovány také zakladateli.

CÍLE INSTITUTU PODLE ZAKLÁDACÍ LISTINY

- Shromažďovat a katalogizovat dětskou (včetně mládežnické) literaturu vydávanou ve Švédsku a v rámci možností překládat tuto literaturu do ostatních jazyků.
- Udržovat vědeckou a referenční knihovnu na poli dětské literatury.
- Podporovat studium a výzkum ve všech oblastech oboru dětské literatury.
- Zvyšovat znalosti a porozumění o dětské literatuře mezi těmi, kdo s dětmi pracují a mezi mladými lidmi.
- Být k dispozici nakladatelům, médiím, knihovnám a dalším institucím a jednotlivcům a asistovat v poskytování informací o dětské literatuře.
- Působit jako mezinárodní zdroj informací na poli dětské literatury.

Švédský institut dětských knih se snaží dosáhnout těchto cílů působením ve třech hlavních oblastech: dokumentace, informace a publikace.

SBÍRKY INSTITUTU

Sbírka dětských knih v současné době čítá přibližně 60 000 z katalogizovaných svazků a obsahuje knihy pro děti a mládež vydané ve Švédsku (a to jak švédské originály, tak knihy přeložené do švédštiny). Sbírka zahrnuje také knihy vydané ve Švédsku, ale v jiných jazycích než švédštině a do jisté míry také práce švédských autorů přeložené do ostatních jazyků. Sbírka je vytvářena od roku 1967 a v současné době je relativně kompletní. V 80. letech 20. století obdržel Institut tři velké knižní dary, které významně rozšířily sbírky. Průběžně jsou však stále doplňovány, zejména díky darům soukromých osob či institucí. Učebnice a zpěvníky jsou do sbírky zařazeny výběrově podle toho, jak ostatní instituce pokrývají tyto speciální oblasti.

Knihy pro děti a dospívající mládež vydávané od roku 1956 jsou katalogizovány v databázi ELSA. Dětské knihy do roku 1956 jsou k dispozici pouze v lístkovém katalogu v Institutu dětských knih.

Dětské knihy nejsou určeny k půjčování, prezentně jsou však přístupné v čítárně Institutu.

Sbírka teoretické literatury s téměř 14 000 svazky je jednou z nejrozsáhlejších na světě. Jejím hlavním znakem je mezinárodní a mezioborové hledisko výzkumu dětské literatury přijaté v průběhu let. Takže kromě historie a teorie literatury a umění se zde nacházejí také sociologické, kulturně-historické, vzdělávací a psychologické práce.

Část sbírky tvoří také nepublikované vysokoškolské práce ze švédských univerzit a vysokých škol.

Většina prací ze sbírky teoretické literatury je k dispozici až na třicetidenní výpůjčku. Uživatelé mimo okolí Stockholmu mohou využít meziknihovních výpůjčních služeb.

Teoretické práce včetně periodik jsou k dispozici v databázi ELSA.

Sbírka periodik obsahuje 390 publikací, z nichž

přibližně 180 stále vychází. Více než polovina titulů není švédská, najdeme zde tituly ze všech částí světa.

Články a části knih s rokem vydání 1998 a pozdějším jsou přístupné v databázi ELSA. Dřívější materiály najdeme opět pouze v lístkovém katalogu Institutu.

Sbírka výstřžků je přístupná v čítárně a je rozdělena na dvě části, jedna pro bibliografické a druhá pro tematické výstřžky (uzavřené v roce 1999). Dohromady čítaly přibližně 13 000 výstřžků.

Archivy pohádek dětské knihovny (vytvářené učiteli švédských základních škol) byly darovány Institutu a zahrnují množství původních rukopisů stejně jako zpráv, korespondence a dalších dokumentů. Je zde také kompletní sbírka všech prací vydaných v letech 1899 až 1954.

INFORMACE O INSTITUTU DĚTSKÝCH KNIH

Důležitou částí každodenní práce Institutu je spolupráce s jinými organizacemi a institucemi, které se také zabývají dětskými knihami. Vedle vlastní práce má Institut také významnou funkci ve vytváření a koordinování kontaktů.

ZDROJE:

- TORSTENSSON, Magnus; MÄNTYKANGAS, Arja. On the Swedish Library Geography at the Beginning of the 21st Century. In *Continuity, culture, competition: the future of library and information studies education?: proceedings of the 4th British Nordic Conference on Library and Information Studies, 21-23 March 2001, Dublin, Ireland*. [Bradford]: MCB UP, c2002.
- Svenska Barnboksintitutet: SBI* [online]. Stockholm: Kungliga Biblioteket, [1998], Uppdaterad 16 februari 2006 [cit. 2006-02-21]. Dostupný z [www: http://www.sbi.kb.se](http://www.sbi.kb.se)

Knihy pro děti a mládež vydávané v běžném roce jsou vystavovány v knihovně. Institut pořádá také dočasné výstavy na různá témata a předvádí současné publikace od různých nakladatelů. Mnoho výstav se uskutečňuje mimo budovu Institutu.

V nabídce služeb jsou také studijní návštěvy a prohlídky s průvodcem, a to zejména pro studenty dětské literatury, učitele, knihovníky a studenty pedagogiky (obecně ne středoškolské studenty). Návštěva zahrnuje prezentaci aktivit Institutu a prohlídku budovy s průvodcem.

Institut pořádá různé kurzy, konference a semináře, někdy ve spolupráci s dalšími organizacemi a institucemi. Dále vydává leták s nabídkou přednášek z oboru literatury pro děti a mládež vhodné pro školy, knihovny, vzdělávací asociace a další organizace.

Díky značnému mezinárodnímu zájmu o švédskou dětskou literaturu se předpokládá odpovědnost Švédského institutu dětských knih za účast na mezinárodních výstavách či jednotlivých švédských přehlídkách v zahraničí. Často se Institut na takových akcích podílí jako spoluorganizátor.

Článek je shrnutím diplomové práce, která byla obhájena na Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK v květnu roku 2006.

biografii Josefa Portmana. *Lexikon české literatury* vznikl v Ústavu pro českou literaturu AV ČR (1. díl byl vydán v roce 1985, letos by měly vyjít poslední svazky) a Aleš Zach byl více než patnáct let v jeho autorském týmu.

Nyní, jak se zdá, si bývalý pracovník ÚČL, dnes soukromý badatel (jak se sám označil v předmluvě k on-line slovníku) dopřál potěšení představit nakladatele, jejichž hesla neprošla přísně stanovenými kritérii *Lexikonu české literatury* nebo kteří jej zajímají pro nevědění osudy či tvůrčí počiny s nimi spojené. Ve Slovníku českých nakladatelství 1849 až 1949 tak (zatím?) nenajdeme medailonky Hokra, Fromka (Odeon), Petra nebo jiných „velkých“ nakladatelů, jejichž hesla pro *Lexikon* zpracovali vedle Zacha další autoři. Zato se dočteme třeba o nenápadné edici Ametyst, již v letech 1923–25 v Praze vydával bibliofil Jan Beránek, nebo můžeme rozplétat nitky, které vedly ke vzniku Nakladatelství mladých působícího v období 1941 až 1948 v Kladně.

Zach svou metodu charakterizuje takto: „*Při výběru hesel ke zpracování postupuji od okraje ke středu, tedy od drobných osobnostních, efemérních či kuriózních aktivit a regionálních firem přes výrazné programové podniky k neosobním univerzálním nakladatelstvím továrního typu.*“ Uživatel si může jen přát, aby autor v naznačeném postupu pokračoval, tedy aby nejen odkrýval další utajená zákoutí z dějin českého nakladatelského podnikání, ale aby se současně začal blížit i k onomu pomyslnému středu. Bez něj by sice mohl vzniknout zajímavý prstenec nakladatelských pozoruhodností, ale zároveň cosi jako skořápka bez jádra.

V době psaní této recenze (konec května 2008) měl slovník kolem stovky hesel. V jejich struktuře vyšel autor z osvědčených zásad *Lexikonu české literatury*. Pod záhlavím tvořeným názvem nakladatelského subjektu v protokolované nebo nejčastěji užívané podobě najdeme stručnou charakteristiku nakladatelství včetně místa a období působnosti. Samotné heslo má i v nejstručnější podobě vždy dvě části: první obsahuje historii nakladatelství a biografické údaje osob, jež s ním

byly spojeny, druhá popisuje jeho produkci s důrazem na knižní edice. Za heslem se mohou objevit informace o propagačních nakladatelských časopisech, věstnících nebo významnějších nakladatelských seznamech a katalozích. Nakonec je citována v přísném výběru (a nutno podotknout ve specifické formální úpravě) použitá literatura.

Paralelně k tomu je vytvářen slovníček osobností, který je propojen s nakladatelskými hesly pomocí odkazů. Zatím obsahuje pouze základní biografické údaje – data a místa narození a úmrtí – a ve vybraných případech také fotografie. Pokud by byl doplněn i o stručné charakteristiky, mohl by se postupně rozrůst na zajímavý informační zdroj pro oblast knižní kultury, neboť nakladatelská činnost k sobě vždy poutala osoby z různých oblastí uměleckého života – spisovatele, výtvarníky, bibliofily, ale i osvědčené mecenáše či pouhé nadšence. Z ryze knihovnického pohledu si jej lze představit i s vazbou na Soubor národních autorit.

Zach nezapře praxi lexikografa a bibliografa. Vyjadřuje se v maximální stručnosti a ani odkazy, k nimž on-line verze nepochybně svádí, zbytečně neplývá. Aplikace, kterou po technické stránce připravil Filip Zach, je vybavena snadno zvládnutelným a účinným fulltextovým vyhledáváním. Vedle něj zůstala zachována tradiční slovníková pomůcka – řazení hesel podle abecedy. Jednoduchými symboly jsou odlišena hlavní hesla nakladatelská od hesel personálního slovníčku.

Zdůrazněním abecedního řazení jako by Aleš Zach naznačil, že se úplně nevzdává myšlenky na knižní vydání slovníku. Opatrně se o něm zmínil i v průvodním textu k elektronické verzi. Kdyby se k tomuto kroku rozhodl, příručka by se s ohledem na časové zaměření do roku 1949 výborně doplnila s nedávno vydanou *Encyklopedií českých nakladatelství 1949–2006* od Jana Halady. Zároveň by se však musela poměřit s *Lexikonem české literatury*, s nímž se z tohoto hlediska překrývá. Zach by musel přinést něco nového ať už po věcné stránce nebo ve způsobu zpracování hesel. Ve slovníku teď zpřístupněném na internetu se mu jistý přesah za existující publikace podaří.

SLOVNÍK ZAPOMENUTÝCH NAKLADATELSTVÍ

Knihovnická veřejnost možná ještě nezaznamenala, že od května je na internetu zpřístupněn nový informační zdroj – Slovník českých nakladatelství 1849–1949 (<http://www.slovník-nakladatelství.cz/>). Jedná se o zatím rozsahem spíše drobnou, obsahem nicméně zajímavou příručku, jejímž autorem je knihovník, bibliograf a odborník na dějiny čes-

kých nakladatelství 19. a 20. století Aleš Zach. Jeho dlouholeté působení v tomto oboru bylo zúročeno mimo jiné řadou hesel nakladatelských firem i osobností publikovaných v *Lexikonu české literatury*. Je podepsán například pod hesly pražských nakladatelství Josef Hokr, Odeon, Václav Petr, brněnského A. Píša nebo litomyšlského vydavatele bi-

Z KNIHOVEN...

Multimediální festival 2008 v Regionální knihovně Karviná

Ve dnech 18. a 19. 3. 2008 proběhl pod záštitou Statutárního města Karviná a Regionální knihovny Karviná již 7. ročník Multimediálního festivalu, který se konal v rámci celorepublikové akce Březen – měsíc internetu. Letošní ročník festivalu byl koncipován jako vědomostní soutěž pro základní školy na téma „Věci mezi nebem a zemí“ – vynálezy, které ovlivnily vývoj lidstva a pro střední školy na téma „Film, literatura a škola“.

Do soutěže se přihlásilo 12 základních a 5 středních škol. Vzhledem k velkému počtu přihlášených škol byly vytvořeny dvě skupiny – vždy po šesti základních školách, které soutěžily 18. března. Střední školy poté soutěžily 19. března. Každá škola vyslala tříčlenný tým a pro ostatní studenty byla soutěž

přístupná ve školách na webové stránce <http://festival.rkka.cz/>. Samotná soutěž probíhala v kinosále Regionální knihovny Karviná, odkud bylo vše vysíláno do sítě internetu.

Čtyřicet pět otázek bylo postupně zobrazováno na plátně a týmy základních škol pomocí hlasovacího zařízení odpovídaly. Pro každou otázku byl určen časový limit, během něhož si soutěžící otázku přečetli a z nabízených tří odpovědí si vybrali. Střední školy odpovídaly na 70 otázek.

Pro pestrost soutěže byly připraveny i bonusové otázky, u kterých rozhodovala nejen správná odpověď, ale i rychlost. Soutěž byla o to napínavější, že soutěžící mohli body nejen získat, ale za špatně zodpovězenou otázku také ztratit. Výsledky byly během krátké pauzy, kdy se soutěžící i pedagogové díky sponzo-

rům obcerstvěli, ihned zpracovány a vyhodnoceny.

V průběhu soutěže studenti a žáci ze svých učeben ve školách pomocí chatu fandili a radili svým spolužákům. Díky sponzorům si vítězové za první místo odnesli MP3 přehrávače, za druhé místo flash disk a třetí místa si vybojovala sluchátka s mikrofonom k PC.

První den obsadila 1. místo ZŠ Slovenská, 2. místo ZŠ Dělnická a 3. místo ZŠ Prameny. Ve druhé skupině získala 1. místo ZŠ Borovského, 2. místo ZŠ Majakovského a 3. místo ZŠ s polským vyučovacím jazykem. Střední školy se umístily následovně: 1. místo – Gymnázium Karviná, 2. místo – Obchodní a bankovní akademie Karviná, 3. místo – Střední škola techniky a služeb Karviná. **PETRA HELEŠICOVÁ**

Kam v pátek dopoledne? Přece k nám do kutnohorské knihovny!

deme si prohlížet knížky o autech. Paní knihovnice pro nás vždycky připraví zajímavé knížky a my si v nich společně i s maminkami a tatínky listujeme a někdy i čteme. Když se mi knížka hodně líbí, půjčím si ji domů. Nezapomínám ani na svou mladší sestřičku. Té nejraději vybírám knížky o zvířátkách pro nejmenší. Tak ahoj v knihovně! Šimůnek.

Je pátek dopoledne a já se s maminkou a malou sestřičkou už moc těším, protože dnes zase jdeme do knihovny. Jestli pak tam na mě pořád čeká barevný vláček a plyšový delfínek? A knížka o mašince Tomášovi? Jsem zvědavý, jestli zase přijde Pavlík a bu-

Stejně jako Šimůnek nebo Pavlík, přicházejí k nám do dětského oddělení Městské knihovny v Kutné Hoře každý pátek dopoledne další děti předškolního věku, maminky na mateřské dovolené, tatínkové a někdy dokonce i babičky a dědečkové se svými vnoučaty. V hezkém prostředí

plném knih a hraček si děti mohou prohlížet knížky, hrát si a malovat. Maminky a tatínkové zase jistě ocení možnost popovídat si a odpočinout od každodenních starostí.

**PETRA MORAVCOVÁ
> HELENA NETOLICKÁ**

Jak čtou dětem v olomoucké knihovně

Oddělení pro děti a mládež Knihovny města Olomouce se zapojilo do celostátního projektu *Celé Česko čte dětem* akcí *Škola naruby*. Tato akce, na níž v rámci sdružení dětských knihoven Klubko společně s olomouckou knihovnou participují více než tři desítky obdobných institucí Moravy a Slezska, je určena stejně tak dětem, jako jejich rodičům, prarodičům a dospělým se smyslem pro humor a se zájmem o literaturu.

Pracovnice dětského oddělení se rozhodly využít všeobecně známé záliby dětí hrát si na školu, přesněji řečeno na učitele, kteří známkují žáky. Připravily pro malé čtenáře deníčky, resp. stylizované žákovské knížky, do kterých musí dospělí zapisovat, co a jak dlouho svým dětem četli. Dětské posluchači následně čtenářský výkon svých rodičů či prarodičů oznámují a podepíší.

Hodnocení může mít formu symbolu (např. černý puntík), obrázku či textu podle vlastní úvahy (např. *dnes maminka při čtení usnula*). Dojmy z přečtených knih si mohou „čtecí rodiny“ sdělovat na pravidelných schůzkách v knihovně, zajímavé knihy doporučit ostatním a prostřednictvím knihovnic se také seznámit s novinkami na knižním trhu.

Akce *Škola naruby* začínala v březnu v rámci Měsíce knihy a bude

Foto archiv knihovny

ukončena v prosinci oceněním nejlepších „čtecích rodin“.

Knihovna města Olomouce tak hodlá přispět k rozvoji dětského čtenářství a podporovat zájem o literaturu od nejútlejšího věku, ale zároveň připomenout a pootevřit dospělým leckdy pozapomenutý a neprávem opomíjený svět literatury pro děti a mládež.

RADIM KARLACH

Josef Lada „navštívil“ školu v Praze 13

Loňské dvojí výročí (narození a úmrtí) Josefa Lady nás inspirovalo k rozhodnutí, věnovat se podrobněji životu a dílu tohoto českého malíře, spisovatele, autora plakátů, karikatur, knižních ilustrací, pohádek, říkadel atd. Chtěli jsme připomenout místo jeho narození a dalšího častého pobytu – rodné Hrusice.

Vybrali jsme si 5. třídu ZŠ Klausova, s jejíž třídní učitelkou Zdeňkou Novotnou už tradičně obvodní knihovna v Praze-Stodůlkách dobře spolupracuje. V době, kdy v pražském Obecním domě probíhala rozsáhlá výstava věnovaná dílu Josefa Lady, jsme si ve třídě vyprávěli o životě a díle tohoto malíře a spisovatele. Provázelí jsme ho od dětství v Hrusicích, jeho učednickými léty v Praze a pak dalším životem. Pro-

hlédli jsme si Ladovy knihy říkadel, pohádek, příběhy o Mikešovi, pohlednice, kalendáře a další ukázky jeho tvorby. Dětem jsme také přiblížili historii plakátu Braňme knihu, který vznikl po delší korespondenci mezi přáteli – Josefem Ladou a Jiřím Mahenem. Potom děti navštívily s paní učitelkou zmíněnou výstavu, kde se přesvědčily o tom, jak rozsáhlá a bohatá je Ladovo dílo.

Tehdy nás napadlo, že by se tito žáci mohli podělit o získané poznatky a zážitky, pozvat děti ze sousední mateřské školy a těm Josefa Ladu přiblížit. Pozvání se v prvních měsících letošního roku uskutečnilo, školáci předvedli scénky z Mikeše, který šel do školy místo nemocného Jozífka a jak to ve škole dopadlo. Dramatizace se povedla a kostýmy

díky jedné výtvarně nadané mamince byly skvělé. Potom se děti z mateřské školy rozdělily do čtyř skupinek a v těch se ve spolupráci se svými kamarády-školáky naučily některá Ladova říkadla, která potom předvedly.

Spolupráce mezi školami a knihovnou byla zakončena návštěvou prostor ZŠ Klausova připravené k zápisu prvňáčků a vyzdobené Ladovými kresbami, což se všem moc líbilo. Celá akce se uskutečnila za podpory a spolupráce zástupkyně ředitelky základní školy Heleny Hejnové a dalších dobrovolníků. Tento projekt považují za úspěšný a užitečný, zahrnoval totiž literární, výtvarnou i dramatickou výchovu.

ILUŠE CEJPKOVÁ

DOTAZ: V čem vidí britské veřejné knihovny své kulturní poslání?

ODPOVĚĎ: Knihovníci v Británii jsou většinou pragmatici, kteří se nesnaží zdůvodňovat svou činnost filozofickými úvahami. Ve veřejných knihovnách bylo poslání knihovníků tradičně zařazováno do osvětové práce, obvykle bez bližšího ujasnění.

Profesní diskuse před více než půl stoletím, kdy jsem začala pracovat ve veřejné knihovně, se netýkaly kultury, ale praktických problémů jak investovat peníze určené pro nákup knih. Rozlišovalo se tehdy mezi knihami „highbrow“ a „lowbrow“. Slovo „highbrow“ označovalo tradiční vzdělanost a „lowbrow“ něco jako „masovou kulturu“. Do „lowbrow“ patřily ponejvíce romány pro ženy – o guvernankách nebo ošetřovatelkách, které se nakonec šťastně provdaly. Každá veřejná knihovna měla aspoň několik políček této literatury, v pobočce na sídlišti bylo takových políček mnoho. I když knihovníci vyhovovali do určité míry těmto čtenářským zájmům, pokládali za svůj hlavní úkol budovat vyvážené sbírky knih, které by reprezentovaly tradiční vzdělanost.

Během sedmdesátých let došlo ke změnám ve školství, kdy se tradiční vzdělanost začala pokládat za psychologicky zatěžující a sociálně nespravedlivou. Do veřejných diskusí se vloudilo slovo „elitářství“. Veřejné knihovny byly kritizovány, že podporují „elitářství“ a nevěnují se dost potřebám uživatelů. Některé knihovny prodaly knihy ze své vyvážené sbírky, paradoxně proto, aby jejich knihovna lépe sloužila uživatelům. V jiných knihovnách bylo zrušeno desetinné třídění volného výběru a knihy byly umístěny pod náměty jako třeba „detektivky“ nebo „zdraví“.

Skluz kulturních hodnot pokračoval dále v devadesátých letech. Masová kultura byla podporována na úkor kultury tradiční. Tento trend s neuctivou přezdívkou „dumbing down“ (ohlupování) má zajímavé následky. Například aktivity spojené s vážnou hudbou se dnes ocitají v pozici, ve které bývala hudba undergroundu. Už několikrát jsem v poslední době navštívila koncerty v provinčních kostelech a školních halách, kde se tradiční hudba udržuje s velkým nadšením při životě. Ale v novinách a odborných časopisech o tom není ani zmínky.

Strach z „elitářství“ vede k tomu, že vyrůstá už několik generací mladých lidí, kteří neumějí pravopis. Jsou i případy, že děti po skončení povinné docházky jsou téměř negramotné. Vzdělanější školáci, kteří se připravují na nižší maturitu (GCSE) čtou jen doporučenou četbu a proslychá se, že i tu neznají moc dobře. Po nedávných zkouškách se psalo v novinách, že podle jednoho kandidáta Romeo a Julie spolu šťastně žili. Je možné, že si tuto anekdotu novinář vymyslel, nicméně znalost literatury mezi mládeží je na velmi nízké úrovni. Pedagogům to dělá starost, takže mnoho se v posledních letech ve školách zlepšilo. Stále však je nedostatek zájmu o základní předměty jako matematika, věda, jazyky.

Celá ta léta si nikdo netroufl říct, že tradiční kultura není psychologicky škodlivá a sociálně nespravedlivá, že je to základ identity civilizované společnosti. Až jednou vědci předchozích generací odejdou do důchodu, kdo je nahradí, když dnes není dost mladých lidí, kteří by studovali vědu? Kdo bude vyrábět nové léky a udržovat v chodu čističku vody pro velká města?

Je to problém, který mne v rámci profese i celé společnosti velice tíží. Udělalo mi proto velkou radost, že se konečně objevují lidé, kteří se nebojí o tom nahlas hovořit. V diskusích se začíná objevovat nové slovo: „excellence“ (znamenitost). Tradiční kultura je pro všechny a podpora tradiční kultury není nutně „elitářství“. „Excellence“ obohacuje život a vede k životním změnám bez ohledu na společenskou vrstvu, školu nebo etnický původ.

Základní informace o tomto novém směru jsou obsaženy ve zprávě nazvané Supporting Excellence in the Arts (Podpora znamenitosti v umění). Autorem je Sir Brian McMaster a zprávu, kterou je možno stáhnout z internetu, vydalo ministerstvo pro kulturu, média a sport (Department for Culture, Media and Sport) v r. 2008 (www.culture.gov.uk/Reference_library/Publications/archive_2008/mcmaster_supporting_excellence_arts.htm).

Prof. Bob Usherwood z University v Sheffieldu tuto zprávu recenzuje v novém čísle knihovnického časopisu *Update* (Usherwood Bob. Excellence is for everyone, *Update* vol. 7, no.4, 2008, p. 24). Sám je také autorem knihy *Equity and Excellence in the Public Library: why ignorance is not our heritage* (Aldershot: Ashgate, 2007. ISBN 9780754648062). Usherwood se domnívá, že knihovny, které nabízejí uživatelům výlučně masovou kulturu, jim upírají hluboké a významné zážitky, které by mohli objevit v kultuře tradiční. Jsem zvědavá na reakci knihovnické veřejnosti na tyto myšlenky. Jsou Sir Brian McMaster a profesor Bob Usherwood pouhými hlasy v poušti anebo zakladateli nového směru v kulturní činnosti?

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

LANGLEY, Anne – GRAY, Edward G. – VAUGHAN, K. T. L. : Building Bridges : collaboration within and beyond the academic library. /Stavba mostů : spolupráce uvnitř i mimo akademickou knihovnu./ Oxford: Chandos, 2006. – 143 s. – (Chandos Information Professional Series)

Kg 36.850

MARKLESS, Sharon – TREATFIELD, David : Evaluating the Impact of Your Library. /Hodnocení vlivu vaší knihovny./ London: Facet, 2006. – 170 s.

Kf 36.588

SAMEK, Toni : Librarianship and Human Rights : a twenty-first century guide. /Knihovnictví a lidská práva. Průvodce 21. stoletím./ Oxford: Chandos, 2007. – 200 s.

Ke 36.797

Studia Bibliographica Posoniensia. I/2007 / [zostavila Miriam Poriezová]. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2007. – 230 s. : il.

Ka 37.218

Automatizace knihovnické a informační činnosti

Best Practices of Public Library Information Technology Directors. /Nejlepší postupy řízení informačních technologií veřejné knihovny./ New York: Primary Resources Group, 2005. – 90 s.

Iea 37.194

Digitalisieren – internationale Projekte in Bibliotheken und Archiven. /Digitalizace – mezinárodní projekty v knihovnách a archivech./ Berlin: BibSpider, 2007. – 254 s.

OI 37.212

The International Survey of Institutional Digital Repositories. /Mezinárodní přehled institucionálních digitálních úložišť./ New York: Primary Research Group, 2007. – 127 s.

OI 37.149

Organizace knihovních fondů

HALSTED, Deborah D. – JASPER, Richard P. – LITTLE, Felicia M. : Disaster Planning : a how-to-do-it manual for librarians with planning templates on CD-ROM. /Plánování katastrof. Příručka pro knihovníky s plánovacími šablonami na CD-ROM./ New York: Neal-Schuman, 2005. – xx, 267 s. + 1 CD-ROM. – (How-to-do-it manuals for librarians ; no. 129)

OI 36.590

Proceedings EU Conference Permanent Access to the Records of Science : The Hague, 1 November 2004. /Materiály z konference Evropské Unie Permanentní přístup k vědeckým dokumentům. Haag, 1. 11. 2004./ Hague: National Library of the Netherlands, 2005. – 49 s. : il. (barev.)

Oba 7.696/B

TAYLOR, Arlene G. : Introduction to Cataloging and Classification. – 10th ed. /Úvod do katalogizace a klasifikace./ Westport: Libraries Unlimited, 2006. – 589 s. : il. – (Library and Information Science Text Series)

Od 36.706

Sítě knihoven

Current Practices in Public Libraries / ed. by William Miller, Rita M.Pellen. /Současná praxe ve veřejných knihovnách./ Binghamton: Haworth, 2006. – 232 s.

Teb 37.074

GIBBONS, Susan : The Academic Library and the Net Gen Students : making the connections. /Vysokoškolské knihovny a studentské internetové informace : tvorba propojení./ Chicago: American Library Association, 2007. – xvi, 119 s. : il.

Tb 36.929

„Vita morsque et librorum historia“ : k výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven / Jitka Radimská (ed.). České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. – 487 s. : il., faksim. – (Opera romanica ; 9)

Ti 36.557

Služby knihoven

BRUMLEY, Rebecca : The Reference Librarian's Policies, Forms, Guidelines, and Procedures Handbook with CD-ROM. /Politika referenčních knihovníků, formy, směrnice a příručka postupů s CD-ROM./ New York: Neal-Schuman, 2006. – xxiv, 339 s.

Sd 36.593

HILYER, Lee Andrew : Interlibrary Loan and Document Delivery : best practices for operating and managing interlibrary loan services in all libraries. /Meziknihovní výpůjční služba a dodávání dokumentů : nejlepší postupy pro provoz a řízení meziknihovních výpůjčních služeb ve všech knihovnách./ Binghamton: Haworth Press, 2006. – xix, 150 s.

Sab 36.848

KENDRICK, Terry : Developing Strategic Marketing Plans that Really Work : a toolkit for public libraries. /Rozvoj plánování strategického marketingu, který skutečně funguje. Soubor pomůcek pro veřejné knihovny./ London: Facet, 2006. – xii, 225 s.

Se 36.436

KNIHOVĚDA

BÁRTL, Stanislav – KOSTELECKÝ, Jiří : Dáblova bible : tajemství největší knihy světa. České Budějovice: Herbia, 2007. – 92 s. : il., faksim.

Xaa 37.053

Zdroje jsou dostupné v knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Knihovny se stále musí vyrovnávat s novým technologickým vývojem, jenž zasahuje do jejich domény, kterou je literatura. Tentokrát se jedná o mobilní telefony a literární texty psané formou textových zpráv – SMS. Především v Japonsku získávají na popularitě SMS romány, které jsou chápány jako nový literární žánr. Píší je především velmi mladé ženy a jsou to romantické příběhy postavené na dialogu, v nichž vystupují jednoduché postavy. Digitální romány mají 200 až 500 stran, každá strana obsahuje asi 500 japonských znaků. Přístup k portálu, který umožňuje stahovat jednotlivá pokračování, stojí měsíčně méně než pět dolarů. Knihy se prodávají velmi dobře. Polovinu z deseti největších bestsellerů tvořily právě tyto romány. V Japonsku zřejmě přispívá k úspěchu připravenost čtenářů na úspornost textu díky tradici poezie haiku a oblíbených komiksů. Důležité je i masové používání mobilních telefonů. Literární využití SMS se však šíří i jinde ve světě. Např. v Maďarsku právě vychází román skládající se z přibližně tisíce textových zpráv. V tomto případě jde o trochu jinou motivaci – o snahu využít při propagaci čtení zaujetí mládeže pro mobilní telefony. V budoucnosti není vyloučena ani úprava maďarské klasické literatury pro mobilní telefony. V Polsku připravil student Technické univerzity v Poznani program, s jehož pomocí lze instalovat v mobilních telefonech texty modlitební knížky. Také v Česku se začalo s obdobou tohoto žánru, tzv. románem na pokračování, v němž děj postupně přebírají a rozvíjejí různí autoři.

(<http://www.romannapokracovani.sms.cz/>; <http://zaujima.vosti.sme.sk/c/3701301/Japonci-citaju-romany-cez-mobil.html>; *Knížnica.–Roč. 9, č. 1(2008), s. 25; Biliotecnoje delo.– Roč. 63, č. 15 (2007), s. 40; <http://swongled.com/2008/01/22/sms-novels-making-japans-top-seller-list/>)*

Plagiátorství je v informační době vzrůstajícím problémem a v obraně proti němu vznikají různé programy. U nás např. běží projekt Odhalování plagiátů v závěrečných pracích studentů, jehož cílem je významně omezit opisování. Na programu spolupracují vysoké školy v čele s Masarykovou univerzitou v Brně. Ta jako první v Česku za-

vedla v roce 2006 ve vlastním archivu závěrečných prací systém pro odhalování podobností. Také v zahraničí se tomuto problému často věnují na WWW stránkách univerzit. Autoři vycházejí z toho, že plagiátorství se mohou studenti dopustit i neúmyslně, z pohodlnosti nebo neznalosti správných postupů. Webové sídlo Plagiarism.org je věnováno vzdělávání a výchově v této oblasti. Jednotlivé oddíly přináší definice plagiátorství, rady týkající se správného citování, správného rozvržení práce včetně rešerše, návody, jak poznat plagiát a jak se mu vyhnout apod. Stránky obsahují i linky a informace o různých systémech na odhalování plagiátů.

(<http://www.plagiarism.org/>, http://is.muni.cz/clanky/2007_plagiaty.pl?lang=en)

Directory of Open Access Journals je služba, která zpřístupňuje volně přístupné plnotextové verze vědeckých časopisů, jenž přináší články v ověřené kvalitě. Kritériem této kvality a podmínkou zařazení zdroje do adresáře je, aby uživatel měl právo články číst, stahovat, kopírovat, šířit, tisknout, vyhledávat nebo odkazovat k plným textům. Adresář umožňuje vyhledávání podle titulů a podle předmětu, vždy na základě prohlášení seznamů. Oblast knihovnictví a informační vědy je zařazena mezi sociální vědy. Aktuálně obsahuje 83 titulů, dále jeden titul věnovaný bibliografii, 54 titulů o médiích a komunikaci, 117 titulů se dá najít v oblasti počítačové vědy. Jinou možností přístupu je přímé vyhledávání článků podle několika polí, mj. podle klíčových slov. Časopisy jsou vydávány kromě angličtiny i v dalších velkých jazycích, jako je francouzština, němčina, italština apod.

(<http://www.doaj.org/>)

Univerzitní knihovna v Bratislavě a Slovenská společnost pro dějiny vědy a techniky při SAV uspořádaly koncem r. 2007 interdisciplinární seminář Lékařsko-lékařnický spolek Gemerské župy: Z historického a knihovnického hlediska. Motivem bylo jednak výročí založení spolku, pak také úmysl prezentovat elektronickou verzi Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1701 až 1918 s experimentálně připojenými plnými texty. *Bibliografii lze najít na <http://phobos.ulib.sk/wwwisis/azr.htm>. Knížnica.– Roč. 9, č. 1(2008), s. 39–40*

ZÁKLADNÍ KAMENY

NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

18. část

aneb Národ sobě II

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN DVACÁTÝ

/ Knihovna Jiřího Mahena v Brně
/ Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově
/ Regionální pobočka SKIP – Jihomoravský kraj

Kámen, který se předával do základů nové budovy Národní knihovny ČR jako třetí, měl hned tři dárcy. Všichni sídlí a působí v regionu jižní Moravy, a tak i jejich dar je pro tento region typický – vápenec. Vladislav Raška, ředitel Knihovny Karla Dvořáčka ve Vyškově tuhle volbu velmi fundovaně a poeticky odůvodnil: „*Shodli jsme se na tom, že pro jižní Moravu je charakteristickou horninou vápenec. Nalezne jej totiž od vrcholů Pálavy až po svahy Moravského krasu. Do jeho struktury jako by se vryly záznamy od pravěkých lovců mamutů přes římské legie a velkomoravský Proglas až po verše soudobých básníků. Zabarvení našeho kamene evokuje barvu vína, kterému se na vápenecových svazích tak dobře daří. A víno, to je krev zde žijícího lidu. Proudí jednou radostně, jásavě – jindy zase teskně, nostalgicky.*“

Rozhodnutí, jakým kamenem přispět k lesku téhle slavnosti, byla jedna věc, ovšem faktická realizace si vyžadovala dodržet určitá pravidla. Knihovníci z jižní Moravy však nepochybovali o jediném – kámen do vinku určitě věnují. Cítili, a tady opět zactujme Vladislava Rašku, „*že to bude knihovna nás všech, chtěli jsme to i nějak adekvátně vyjádřit. Věnovat náš základní kámen je snad jedinou možností, jak přispět k jejímu budování. Neskrýváme, že v nás nepochybně rezonovaly reminiscence na stavbu Národního divadla v 19. století.*“ Tehdy byla jižní Morava zastoupena kameny z Podivína a Buchlova...

V květnu 2006 se Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově podílela na znovuoživení sochy Františka Palackého. Její ředitel měl tedy v tomto „oboru“ jisté zkušenosti, a proto dostal důvěru a pověření, aby za regionální výbor SKIP zajistil vhodný kámen. Dejme mu tedy opět slovo: „*Obrátil jsem se na svého přítele, restaurátora Jaroslava Budíka. Ten mně vysvětlil, že vhodný kámen nemůže být nějaký zvětralý, ležící již delší dobu v opuštěném lomu. Z právního hlediska jej ani nemůže někde svévolně vykutat. Ochotně se nás*

tedy ujali zaměstnanci kamenolomu nedaleko Sloupu. Nejenže nás zavedli na vhodné místo, ale navzdory polední přestávce nám i pomohli vhodnou vápenecovou desku ze stěny vylomit. Vyškovský kameník ji opracoval a vyleštil, aby do ní restaurátor vytesal požadovaný nápis KNIHOVNY JIŽNÍ MORAVY.“

Nápis byl jistým kompromisem, protože v téhle regionální organizaci SKIP jsou totiž zastoupeny i knihovny z okolních krajů. Pro běžné návštěvníky nové budovy Národní knihovny ČR jim připadalo i málo sdělné pouhé označení SKIP s číslem regionu. Tento kámen by měl v základech přežít navěky mnoho generací. „*Chtěli jsme také, aby se s naším základním kamenem mohly ztotožnit všechny knihovny, tedy i ty, které nás SKIP nezastupuje,*“ dodal ještě na vysvětlenou Vladislav Raška.

Kámen pak na Letné za jihomoravskou regionální pobočku SKIP předali její dva členové: Lenka Typltová z Knihovny Jiřího Mahena v Brně a právě Vladislav Raška z Knihovny Karla Dvořáčka ve Vyškově. Jejich přání vedení Národní knihovny i všem přítomným bylo v následujícím duchu: „*Nová knihovna by měla být moderní architekturou odpovídající době svého vzniku, tedy počátku třetího tisíciletí, přičemž by samozřejmě zachovávala přívětivou tvář pro uživatele i návštěvníky.*“

Pro úplnost a přesnost musíme ještě zaznamenat, že po zástupcích jihomoravského regionu vystoupil na pódium se svou zdravicí ke zdárnému dokončení nové budovy Národní knihovny ČR Vítězslav Jandák, který byl krátkou dobu ministrem kultury. Jeho nástupcem v úřadě se na stejnou krátkou dobu stal Martin Štěpánek...

Výroční zpráva 2007

Národní knihovna České republiky

Výroční zpráva instituce informuje o podstatných událostech, meznících a oblastech působení v roce 2007. Shrnuje vývoj událostí spojených s novostavbou Národní knihovny v loňském roce, předkládá plány revitalizace Klementina, významné akvizice v roce 2007 a představuje unikátní výstavu Dáblovy bible, která se setkala s velkým ohlasem. Výroční zpráva obsahuje rovněž shrnutí aktivit Slovanské knihovny a Knihovnického institutu, seznamuje s programy a projekty, kterých se Národní knihovna účastní nebo je zaštiťuje, kalendárium významných akcí i přehled publikační činnosti Národní knihovny. Nechybí ani statistické přehledy a ukazatele týkající se doplňování, zpracování a ochrany knihovních fondů a finančního hospodaření. Výroční zpráva vyjde brzy také v angličtině.

- Národní knihovna ČR, 1. vydání, Praha 2008, náklad 1000 výtisků, 114 s., brož., publikace zdarma
- ISBN 978-80-7050-544-1, ISSN 1211-8699

Poustečna básníků – básníci poustevnny (ruská poezie 20. a 30. let 20. století v pražském exilu)

Jana Kostincová

(Publikace Slovanské knihovny; 59)

Předkládaná práce se věnuje básnické skupině Skit poetov – Poustečna básníků, která působila v letech 1922–1940 v Praze. Tvořili ji především mladí ruští emigranti. Práce zasazuje mladou pražskou ruskou poezii do kontextu tehdejší poezie vznikající v dalších centrech ruské emigrace, především v Paříži, definuje její vztah k poezii vydávané v Sovětském svazu. Pozornost je zaměřena hlavně na vývoj básnické skupiny Skit, poetiku jejích nejvýraznějších osobností a jejich vztah k českému prostředí. Přestože je literatura ruské emigrace v současné době již považována za integrální součást ruské literatury a byla jí v posledních letech věnována intenzivní pozornost ze strany ruských i neruských badatelů, zůstávají dosud mnohé oblasti nezměřované, mnohé otázky nedořešené. Jedná se nesporně o oblast, která si zaslouží pozornost literárních vědců a historiků a která stále nabízí velké množství nezpracovaného materiálu.

- Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 1. vydání, Praha 2008, náklad 300 výtisků, 233 s., 80 Kč
- ISBN 978-80-7050-538-0